

Mirko Bogović

Matija Gubec

Kralj seljački

Tragedija u pet činova

SADRŽAJ

ČIN PRVI	4
ČIN DRUGI	20
ČIN TREĆI	42
ČIN ČETVRTI	58
ČIN PETI	74
RJEČNIK	107

LICA

Tahi Franjo, knez, kraljevski savjetnik, meštar konjušnikâ i vrhovni kapetan kaniških konjanika, vlasnik Stubice i Susjeda

Keglević Matija, knez

Alapić Gašpar, knez   glavni vojvode vojske plemićke

Zrinjski Đuro, knez

Plovdin Vladislav, bogat plemić i nećak Tahov

Gubec Matija, seljak i glava cijeloga seljačkog ustanka

Gregorić Ilija

Pasanec Andrija

Pozebec Nikola   seljaci i glavni vođe vojske seljačke

Lepoić Vinko

Gozetić Gregur

Marko, slijep starac, tast Gupčev

Jelena iz plemena Zrinjskoga, supruga Tahova

Stana, kći Gupčeva i zaručnica Gregorićeve

Dora, supruga Pozepčeva

Mara, kći Pozepčeva i zaručnica Pasančeva

Škanjec Vid, špan Tahov

Tamničar

Pisar Keglevićev

Tri građanina zagrebačka

Plemići, seljaci, vojska jedne i druge strane.

Čin biva na Stubici i u obližnjoj okolici od početka god. 1572. do 1573, samo u petom činu posljednja četiri prizora bivaju u Zagrebu 1573.

ČIN PRVI

PRIZOR PRVI

Stubička gora. GUBEC sa sjekirom na ramenih i STANA - stupe iz šume.

STANA

Kad se jutros s doma podigosmo,
Uprav svanu i ogranu sunce,
A sada je jurve odskočilo
Dost visoko, a mi ipak nismo
Još na mjestu, kako mi se čini.
A nuder mi kaži hoćemo li
Skoro doći k onoj krčevini
Gdje si nakan usjeć vitu jelu
Kojano će biti greda našoj
Novoj klijeti?

GUBEC

Još se strpi malo,
Skoro ćemo tamo doći. (Smiješeci se)
Gle, gle,
Zar si valjda jur sustala dovle?

STANA

Ti se šališ; ta znaš, dragi oče,
Da su u mene hitre mlade noge,
Te bih se ja natjecala s vilom,

A kamoli dovle da sustanem...
Ali mene - da ti pravo kažem -
Nije nikad tako još visoko
Dosad bilo u toj tavnoj gori
Gdje mi sve je pusto, nepoznato,
Te bih sama lako zalutala
Ne znajući ovih gorskih staza
Kao dolje niže gdje sam mnokrat
Stado pasla kao pastirica
I jagode u kozule brala,
Baš ko sada što ih ubrat želim.
Jesu l' zbilja tako lijepe i dobre
Ko što čujem.

GUBEC

Ne znam ima l' igdje
Ljepših nego baš u krčevini
Kud idemo... Ta upravo zato
Zvao sam te da me pratiš.

STANA

Hvala,
Dragi oče, a ja ću nabrati,
Dva kozula, i to uprav lijepih,
Te odnijeti jedan u Stubicu
Milostivoj i dobroj kneginji,
Drugi pako podati ću milom
Djedu svomu koj ih rado jede.

(Opazivši cvijeće što oko grma bujno cvate -
radosno.)

Ala lijepih planinskih ružica
I ljubicâ! (Pristupi k cvijeću.)
Ah kako miriše!
Molim, dragi oče, čekaj malo
Dok uberem nešto cvijeća toga
Da sastavim lijepu kitu s njega.

(Gubec stane, te se podboči na sjekiru dok
Stana oko njega cvijeće bere. - Čuje se poda-
lje lovački rog. Stana se prene - strašivo.)

A što je to bilo?

GUBEC

Što bi bilo,
Rog lovački. (Dosjetiv se nečemu.)
Zbilja, sad se sjećam
Da knez Tahi sa svojim gosti
Štono su mu došli u pohode,
Uprav danas lov u gori lovi.

STANA (opet bere cvijeće)

Da, da, dragi oče, tako jeste,
Sad se sjećam... Ta zato je morô
I Ilija, kanoti kmet knežev,
S ostalimi poći k ovoj hajci
Da zvijer goni... A šta misliš, oče,
Hoće l' opet lovci ubit među,
Ko što lani gdje baš tri ubiše?

GUBEC

Može biti, jer ih u toj gori
Ima.

STANA

Medvjed zvijer je goropadna.

GUBEC

(uzdišuć duboko - ozbiljno)

Ima, dijete, još goropadnijih
Na tom svijetu zvijeri.

(Nešto se duboko zamisli, ali pošto opet, i to
nablizu, začuje rog, prene se kao iza sna te
Stani - što je k njemu priskočila - ozbiljno.)

Hajdmo sada.

(Oboje jur hoće da pođu dalje, ali se u taj par
nablizu začuje silno neko šuškanje, zatim
nedaleko od njih puče puška, na što se pojavi
strašna lomnjava granja, te odmah zatim
strašiv usklik:)

"Jao, zaboga! U pomoć!... U pomoć!..."

GUBEC

Netko u pomoć viče. (Stani govoreći joj
hitro)

Tu ostani
Dok se vratim; a ja idem brzo
Da pomognem ako je moguće
Nevoljniku

(Ode brzo onamo odakle se čuo glas, dok
Stana zaostaje.)

STANA (glasnije)

Čekat ću te ovdje.

(Gupca u šumi nestane)

PRIZOR DRUGI

STANA

sama, gledajući nježno onamo gdje joj u šumi nestade oca

Mili bože, ala ti je dobar,
Svakom odmah i rado priskoči
U nevolji, a kad je pomogô
Komu krepko, tada mu ozbiljno
Lice zasja zrakom od radosti,
Ah, dobar je, da ne može bolji...
Ali evo sasvim zaboravih
Na to cvijeće od kojeg ću savit
Lijepu kitu te njom jošte danas
Darovati dragog mog Iliju
Kad se vrati s hajke te uvečer
Po navadi svojoj k nam navrati
Na razgovor s ocem, s djedom slijepim,
Pa i sa mnom što je najvažnije.

(Stanka - nježno i vatreno)

Ala ti ga silno, silno ljubim!
Sve mi srce igra kad na njega
Tek pomislim, kamo kad ga vidim.
Ali i jest vrijedan da ga ljubim,
Prost je seljak, bog i duša, ali
Srce mu je plemenito, hrabro,
Te ga većma resi u surini
Nego da se srcem prem himbenim
U gospodske haljine odijeva. (Ozbiljnije.)
I moj otac, dapače i djedo,
Koj iskusi mnoga zla na svijetu,
Te poznaje ljude - oba štiju
Mog Iliju, što će mnogo reći,
Pa baš zato milo im bijaše
Kada mi je došô onomadne
U snuboke te me isprosio. (Smiješeći se,
šaljivo)
Eto sve se na tom svijetu mijenja:

Sad sam evo pod partom djevojka,
Za dva tjedna pako, ako bog da - (stidljivo
i nježno)

Bit ću mlada jur pod pečom snaša...
(Radosno.)

To će biti lijepo, a tim ljepše
Što se moja drugarica Mara
Sa Pasancem, zaručnikom svojim,
U dan isti vjenča kadno i ja.

(Opazi na lijevoj strani iza grmlja cvijeće.)

Ala lijepog smilja eno ondje,
Pa i njega hoću da uberem
U kiticu, dok se otac vrati.

(Otrči onamo gdje opazi cvijeće.)

PRIZOR TREĆI

GUBEC podupirući TAHA dolazi; - njih
slijedi PLOVDIN, a njega ŠKANJEC sa
šeširom u ruci.

PLOVDIN (Tahu)

A kako ste, je li bolje?

TAHI

Jeste.

Malko hoću još da otpočinem
Dok se sasvim opet oporavim,
Zatim pako nastaviti se ima
Lov do kraja. (Sjedne na odsječak stijene.)

PLOVDIN

Kako se, ujače,
Sve to zbilu?

TAHI

Bogme, zlo se poče,
Al začudo ipak dobro svrši.
Slušaj kako 'e bilo: Nedaleko
Baš odavle stajô sam na dobrom
I poznatom od starine mjestu
Kud prolaze rado potjerane
Hajkom zvijeri... Zadugo ne bilo,
Al eto ti staroga medvjeda
Iz ležaja valjda svog dignuta,
Gdjeno dođe uprav proti meni,
Ja nišanih, ali - vrag bi znao! -
Da li mi se ruka iznevjeri
Ili oko - dosta, puška puče,
Medvjed pako, samo lako ranjen,
Ali bijesan, ne znajuć za šalu,
Skoči k meni te me obuhvati,
A sigurnu bi me ugnjavio bio,
Da nij' u čas dobar i na glas moj
Priskoćio taj odvažni seljak (pokaže na
Gupca)
Te sjekiroom ubio bijesnog medu.

PLOVDIN

Ja i špan vaš čuli smo zdaleka,
Kako u pomoć glasno poviknuste,
Te smo k vama odmah pohitili,
Ah uto već vas ovaj spasi.

TAHI

Tako jeste, da nij' njega bilo,
Vaša pomoć bila bi prekasno
Došla. (Gupcu.)

Zbilja, kaži, odakle si,
Kako li se zoveš?

GUBEC

Ja sam zbliza.
Ovkraj ispod gore gdje ponosno

Mlad se hrastik širi, tu mi j' kuća,
Ime mi je pako Matjaš Gubec.

TAHI (skoči i plane)

Ti si Gubec?

ŠKANJEC

(stupiv malko naprijed)

On je glavom, kneže.

TAHI

(Gupcu - umjerenije)

Sreća te je tvoja sad nanijela
Što si meni evo spasio život,
Jer drukčije -

GUBEC

(hladnokrvno i umjereneno)

Šta bi bilo, kneže?

TAHI (gnjevno)

Šta bi bilo? - pitaš - a zar misliš
Da ja ne znam kakova si ptica? (Stanka)
Ti si, znam ja, čovjek pogibeljan.

(Gnjevno i porugljivo.)

Nuder kaži zar se ti ne sjećaš
Prošlog ljeta gdje kmetovi moji
Iz Stubice i ispod Susjeda
Proti meni jadni ustadoše
Odreknuv se poslušnosti svoje
Prama meni?

GUBEC

Ja se dobro sjećam.

TAHI (porugljivo)

Nuder kaži nije l' tu i tvoga
Masla bilo?

GUBEC

Nije gospodine.

TAHI (gnjevno)

Lažeš, mužu!

GUBEC

(začas plane uvrijeđen, ali se umiri odmah,
ponosito)

Gospodine kneže,
Ja, da znate, nikada ne lažem.

TAHI

A zar misliš da ja nisam čuo
Kako k tebi skoro svi seljaci
Okolice ove sved dolaze
Da ih mudrim savjetuješ svjetom.

GUBEC

Istina, je, kadšto koji dođe,
Ne znajući u nevolji što će,
Te me pita, a ja mu tad kažem
To što mislim da bi dobro bilo. (Svečano.)
Ali, tako meni bog pomogô!
Ja kmetova vaših ni najmanje
Poticao nisam da ustanu

Proti vama, dapače sam mnoge
Svjetovao da se prođu bune,
Jer sam naprijed znao da će biti
Iza toga još gore po kmete
Negol' prije.

TAHI

To si pogodio,
Jer im sada bogme nije bolje,
A biti će, tvrda vjera!, odsad
Sve to gore. Kmetu treba uzde
Popritegnut da miruje posve,
Tako valja!

GUBEC

Ej, ne valja tako,
Već ako vam štogod do tog stalo
Da miruje sirotinja kmetska,
To vi njojzi bud'te milostivi,
A ne dosad ko sto ste joj bili
Strog gospodar bez milosti svake.

TAHI

(sa gnjevnom porugom)

Gle ti njega! a kako ti smiješ
Meni u brk takve zborit riječi?

GUBEC (mirno)

Zašto ne bih istine kazivô
Gospodine kneže? - Riječ je stara:
Pravo ori, a dobro govori,
Pa se ne boj ni u gori vuka.

TAHI

(razdražen - gnjevno)

Šuti, kmete!

GUBEC (sved mirno)

Gospodine kneže,
Pomislite da ja vaš kmet nisam.

TAHI

Svejedno je bio čij mu drago,
Pazi samo da te luda glava
Ne prevari... (Umjerenije.)
Za sada ti praštam
Drzovitost kojom me uvrijedi -
Idi! -

(Mahne Gupcu rukom za znak da odlazi, na
što se Gubec jur krene da ide, ali se Tahi u
taj par predomisli, te izvadi kesu, poviče)

Stani! - evo ti, da znadeš
Kada život spasi knezu Tahu.

(Baci pred Gupca kesu s novci.)

GUBEC

(ne hoteci kесе dići - ponosito)

Aja, kneže, nisam ja rad toga,
Već rad boga što no ga u pomoć
Prije zazvaste, vama priskočio,
I to ne ko prosti seljak knezu,
Već ko čovjek čovjeku u nuždi.

(Taha te riječi očevitno smute; Gubec se
međutim obazire, a zatim glasno zovne:)

Oj Stanice, dijete moje, gdje si?

PRIZOR ČETVRTI

PRIJAŠNJI i STANA stupivši naprijed iza
grma.

STANA

Evo mene, dragi oče, evo!

(Poleti k ocu, te ga uzme za ruku.)

PLOVDIN

(upre oči u Stanu - zatim poluglasno i
strasno)

Mili bože, čuda neviđena!
Tako meni vjere i poštenja,
To je pravi uzor ljepotice.

(Pristupi bliže k Stani, dok Stana jur hoće da
pođe s ocem - umiljato:)

Stani, dušo, jošte malo.

GUBEC

(stane s kćerkom - ozbiljno Plovdinu)

Što je?

PLOVDIN

(ne hajući za riječ Gupčevu primakne se
sasvim k Stani - strasno)

Stani malko da te nešto pitam.

(Hoće da primi Stanu za ruku, ali mu ona ruku odmiče)

Odakle ti ta prelijepa kita?
Daj ju meni!

STANA

(dok se ocu privija - odvažno Plovdinu)

Ne dam, gospodine.

(Rukom pokazuje na cvijeće što cvate oko grma)

Tu imade još više tog cvijeća
Pa si ga vi sami uberite.

(Gubec opet hoće da ode sa Stanom.)

PLOVDIN

(Stane Gupcu i Stani smjelo na put - zatim ponešto razdražen Stani)

Niti s mjesta dok mi god ne podaš
Ove kite!... Podaj mi ju!

STANA

(sa srdžbom kroz plač)

Ne dam.

PLOVDIN

(sve većma razdražen)

Silom dakle hoću da ju otmem.

(Iznenada obuhvativši Stanu, trgne joj iz ruke kitu)

GUBEC

(zamahne strašno sjekirom iznad Plovdina - gromovitim glasom)

Id' odatle! - Ne vrijeđaj mi dijete,
Ako nećeš da te udari guja.

(Plovdin skoči sav smućen na stranu, a ostati su svi tronuti - zatim Stani ozbiljnim, nu blagim glasom:)

Hajdmo, Stano, tu nam mjesta nema.

(Ode sa Stanom, s kojom ga skoro i nestane u šumi.)

PRIZOR PETI

PRIJAŠNJI bez GUPCA i STANE.

TAHI

(razabrav se najprije - srdito)

Što to bješe! - Je l' moguće da se
To dogodi pred mojim očima?

ŠKANJEC (smireno)

Bože, to je nešto nečuveno,
Drzovitost takvu još ne vidjeh.

PLOVDIN

(od srama i gnjeva pomaman - sam sa sobom)

Takvo ruglo dogodi se meni!?

TAHI (gnjevno)

Hajdmo odmah za njim u potjeru!

(Skoči naprijed i već hoće da pođe u potjeru za Gupcem, ali se u isti čas nešto predomisli i stane)

Ali ne, ne; stante, zaludu je:
Podaleko već nam odmakoše,
A seljaka goneći po šumi
Ni vrag stigô ne bi, kamol' čovjek...
Znam, kroz gusto grmlje jur izmače
Baš ko gušter il jedovna zmija...
Zašto da si posve pokvarimo
Tu zabavu lovnu ionako
Ogorčenu tim prizorom vražjim?

(Grozeći se pešču prama onoj strani kud je Gubec pošao.)

Ali čekaj, skote, ostat ćeš mi
Na rovašu, te ćeš skoro platit
Ovaj dug svoj; platit ćeš ga skuplje
Negol' što ga uprav danas plaća
Mnogi između mojijeh kmetova
Kojima sam poslao pandure
Na pljenidbu radi gospodskoga
Danka što je ostao na dugu.

(Sa zloradim posmijehom)

Tako s njimi postupati treba,
A nipošto drukč'je; samo tako
Moći je tim vražjim vrtoglavcem

Na put stati da miruju posve
I da svoga starijega znadu.

(Plovdinu koji sve dosad zamišljen sa strane stajao - umjereno)

Ej, nećaće, što si umuknuo,
Kakve su te misli spanule?

(Plovdin se trgne iz razmišljanja)

Sram te bilo, a zar je moguće
Da t' je mogla prosta ta seljanka
Za koj časak pomutiti mozak?

PLOVDIN

(poluglasno - sam sa sobom)

Istina je, ali - prosti bože! -
Tako mi je ko da me očara.

TAHI

(razumjev - što mu Plovdin reče - prijazno)

Id' ne luduj, već se daj dozovi
Jur pameti. - Ako l' ti je zbilja
Do djevojke ove štogod stalo,
A to Škanjcu nekoliko riječi
Ti prišapni, a on će jur znati
Što i kako. (Škanjcu - šaljivo)
Je l', obješenjače!

ŠKANJEC

(s lukavim posmijehom)

Nastojat ću, milostivi kneže,
Ako 'e vaša to gospodska volja.
(Otajstveno)
Ta djevojka pripast će onako

Pod vlast vašu za koju nedjelju
Čim se uda za Gregorić Iliju,
Kmeta uprav vašega gospodstva.

TAHI

(radosno, nu zlobno)

Je l' moguće! - A nije li ovdje
Međ pogonjci taj Ilija danas?

ŠKANJEC

Jeste.

TAHI

Dobro, - eto odmah zgrade
Da ponešto barem mi odlane,
A druge će isto tako redom
Skoro morat doći te će dobro
Za svog vijeka pamtiti taj Gubec
Kad je kneza uvrijedio Taha. (Plovdinu)
Uostalom, budući jur prestar
Što se trica i ženskinja tiče,
Zato tebi, dragi moj nećaće,
Glede Stane, kmetice buduće,
Posve izručam vlasteosko svoje
I starinsko po zakonu pravo...

(Čuje se rog lovački)

TAHI

Jur nas zovu prijatelji naši.

(Plovdinu koji je za toga rukom domahnuo
Škanjca, te se počeo s njime potiho nešto
razgovarati)

Nećeš li sad sa mnom?

PLOVDIN

Oprostite,
Ja ću ostat, jer moram sa Škanjcem,
Da prozborim do dvije do tri riječi.

TAHI

(grozeći se od šale Plovdinu)

Kako vidim, tebi je predugo
Do svadbenog roka te djevojke
Pričekati... Dobro, ja ne marim
I ne branim, pače mi je milo
Ako i ti Gupcu tom što prije
Ljudski vratiš žao za sramotu...
A ja idem sada k našim drugom.

(Odgovori rogom na prijašnji zvuk lovaca -
odlazeć obazre se na Plovdina koji se opet sa
Škanjcem stao razgovarati - sam sa sobom)

Sretne dobe vatrene mladosti!
Uprav takav bijah nekoć i ja! (Nestane ga
u šumi.)

PRIZOR ŠESTI

PRIJAŠNJI bez TAHA

PLOVDIN

(podaje Škanjcu novaca)

Evo tebi tri dukata zlatna.

(Škanjec primiv cekine, pokloni se duboko)

Idi sada, pa ko što ti rekoš,
Sve potanko razaberi što god
Znati valja prije negoli se
To odluči kako ću naskoro
Postić svrhu za kojom sad težim.

ŠKANJEC

Milostivi gospodine, ja ću
Nastojati vjerno oko toga,
Ako bude ikako moguće,
Da vam se što prije srce vaše
Nadovolji. (Skrovno)
Hvala bogu, znadem
Iz iskustva davna kako treba
Tu zvijer lovit, kako li pitomit.
Ta većkrat sam u prijašnja ljeta
Mnoge plahe golubice selske
Za svog kneza ščepao bez truda.

(Lukavo smiješeći se)

Ne zovem se bez razloga Škanjec.

PLOVDIN

Nastoj dakle da nanovo sada
Svom imenu odgovoriš činom.

ŠKANJEC

To i hoću, premda nešto slutim
Da će biti malo teži posô
Neg obično, tako mi poštenja!

PLOVDIN

Čim je posô teži, tim slavniji
Kad se tako svrši kako treba;
A znaj i to da te hoću zatim
Nadariti baš gospodski za to.

ŠKANJEC

Ja ne sumnjam o tom ni najmanje,
Ali ipak - (zateže nešto).

PLOVDIN (nestrpljivo)

Što je? - Zašt zatežeš?

ŠKANJEC

Bit će, znam ja, nešto malo mučno,
Jer ne samo što će biti teško
I preteško prevariti oca
I njezina slijepog djeda te im
Bez otpora i krvave glave
Ispred nosa ugrabiti dijete
Što ga ljube - otkako joj umrije
Mati njena - više no svoj život,
A i paze kô najveće blago,
Već će mučno biti i rad toga
Što kneginja uprav tu djevojku
Rado ima -

PLOVDIN

(zakrči riječ Škanjcu)

Otkuda ju tetka
Moja znade?

ŠKANJEC

Lani na proštenju
Vidjela je kneginja djevojku,
Pa pošto se s njome razgovori
I upozna, pozva ju da većkrat
K njojzi u grad u Stubicu dođe,
A djevojka zbilja dolazila
Od to doba većkrat kad kod kuće
Starog kneza ne bi, donoseći
Zaštitnici svojoj il jagoda,
Ili gorskog cvijeća, ili slični

Prosti darak, na što ju kneginja
U zamjenu darivala lijepo
I sve većma zaljubila. (Stanka)

Evo

Sada znate što je i kako je...
Naopako da kneginja sazna
O namjeri našoj štogod. - Vama,
Bog i duša, to škodilo ne bi,
Ali meni -

PLOVDIN

Toga se ti ne boj;
Riječ kneževa - kao što si čuo -
Dovoljno će štitit mene i tebe...
Dost je riječî, časa ne počasi,
Veće idi, sve ispitaj dobro,
Pa osnovu valjanu izumij,
Zatim dođi, pošto lov taj mine,
U grad dolje da mi tajno javiš
Što si dobra izmislio.

ŠKANJEC

Idem,
Milostivi gospodine, odmah,
Da se zbude gospodska vam volja.

(Pokloniv se smjerno - ode.)

PRIZOR SEDMI

PRIJAŠNJI bez ŠKANJCA

PLOVDIN

(sâm sa sobom)

Ne znam što je, al takove strasti
Osjećao nisam još nikada

Za svog vijeka i otkako znadem,
Što su strasti, što li ženske glave...
Eto čuda i čudna slučaja!
Došao sam tu k ujaku svomu
Da lov lovim i zvijeri da strijeljam,
A umjesto toga mene žarka
Strijela zgodi s očiju te krasne
Djevojčice i potakne moje
Sve požude tako baš žestoko,
Da jur živim uzbuknuše plamom
Koj se prije utaložit neće
Dok ne bude posve - posve moja...

(Stanka - oduševljeno)

Kada sam ju opazio danas,
U nju mi se oči zanijele,
Za očima srce poletjelo,
A ja sam se u čas prvi tako
Zabunio ko strašivi dječak
Kada mu se u zelenoj gori
Iznenada ukazuje vila.

(Opet stanika - sve strasnije)

Što god zemlje hrvatske imade,
Bilo u kom dvoru gospodskome,
Il u prostoj kolibi seljačkoj,
Ljepotice takve jošte nigdje
Ja ne vidjeh... Ima dosta lijepih,
Bog i duša, što ih širom zemlje
Jur poznadem, ali ta seljanka
U odjeći prosto sve ostale,
Ma se one svilom i kadifom
Odijevale, nadmašuje tako
Ko Danica danu prethodnica
Sve ostale na nebesih zvijezde...
Ala bože, čudno ti je lijepa!
Vidio sam kad joj oteh prije
Ovu kitu silom, gdje od srdžbe
Biser-suza iz oka joj sunu
Te se trgnu niz rumeno lišće
I zasipa u prebijela njedra,
Pa gle i suze nakitile djevu.

(Motri ugrabljenu Stani kitu - zatim opet sve to strasnije)

Mila kito, ti si meni zalog
Da će biti - čija si ti bila -
Skoro moja, bilo što mu drago.

(Kitu k prsima pritiskuje)

Tako ću te k srcu svom priviti. (Cjeliva kitu)
Tako usta tvâ medna cjelivat,
Uživat ću rajsku tvu ljepotu,
Makar da te štiti bog il đavo. (Ode)

PRIZOR OSMI

Dvorište pred kućom seljačkom. - Danu je oko podne. DORA i MARA stupe iz kuće na dvorište.

MARA (kroz plač)

Kuku lele, a što ćemo sada,
Mila majko?

DORA

(isto tako kroz plač)

Što ti ja znam, kćerko.

MARA

Malo bješe što imasmo prije,
A sada smo pogotovo bokci.

DORA

(klekne, pa uvis ruke diže)

Ti se smiluj, bože milostivi,
Nam sirotam ni krivim ni dužnim.

PRIZOR DEVETI

Prijašnje, PASANEC i GOZETIĆ žurno dolaze sa još nekoliko seljaka kroz prijelaz u dvorište.

GOZETIĆ (hitro govoreć)

I vas dakle plijeniše panduri
Tahijevi ko ostale mnoge

GOZETIĆ (Pasancu)

Nemoj tako, moj Andrija, on je
Mudar čovjek, ali uz to ipak
Kad ustreba, krepak i odvažan
Da ne može bolje. - Znam ga dobro:
Njemu ravna međ seljaci nema
U Hrvatskoj.

SELJACI

(priznajući što je Gozetić rekao)

Istina je živa.

PRIZOR DESETI

PRIJAŠNJI i GUBEC

GUBEC

Hvaljen Isus!

SELJACI

Na sve vijeke hvaljen!

GOZETIĆ (Gupcu)

Znaš li, Mate, što se dogodilo?

GUBEC (žalosno)

Znam potanko.

(Pristupi k Dori i Mari te im za znak tiha nu duboka saučešća ganut poda i stisne ruku; ostalim seljakom:)

Sve sam čuo putem.

GOZETIĆ

A što misliš da sad činit valja?

GUBEC

U grad treba ići -

PASANEC

(zakrči Gupcu riječ - radosno)

Tako valja,
To sam i ja rekô prije, treba
Cijelo selo da se listom digne
Pa tad silom u grad.

GUBEC

(ozbiljno Pasancu)

To ne valja
Već tu treba do dva ili do tri
Bolja muža iz ovoga sela - (Gozetiću)
Ti na primjer, Lepoić il još koji -
Koji biste kneza zamolili
Da pričeka još nekoje vrijeme
S dugom kmete, da im marvu vrati,
A Pozepca, kao hranitelja
Obitelji, da iz uze pusti.

PASANEC

Ako li to ništa ne pomogne?

GUBEC

(ozbiljnim - naročitim izgovorom)

To ćemo tad opet štogod drugo
Smislit, ali najprije to kušajmo.

GOZETIĆ

Pravo imaš - (u smeći)
Al tko će nas vodit,
I govorit, kako valja, s knezom

(Gupcu prijazno)

Ne bi l', Mate, ti to htio?

GUBEC

Hoću,
Drage volje, premda ja kmet nisam
Knežev, ali ništa zato... Nas dva -
Ja i knez vaš poznamo se jurve...
Pokušat ću sreću ne bi l' bog dô
Da obranim kako stvar pravednu.

PRIZOR JEDANAESTI

PRIJAŠNJI i LEPOIĆ koji naglo dolazi s
lijeve strane.

LEPOIĆ

Jeste l' čuli, ljudi, što se zbilzo?

GOZETIĆ

Zar je opet novo zlo kakovo
Izim toga što nas je jur snašlo?

LEPOIĆ

Tako jeste. - Ja sam prije prošô,
Da prigledam kako mi na polju
Žito stoji, kako li kukuruz.
Al kad tamo, imam šta vidjeti:
Znate, tamo zdesna kraj potoka
Gdje su moje i mojih susjeda
Oranice i gdje toli lijepo
Još ujutro bujno žito stalo,
Vidjeh sada polja poharana,
Oboreno i satrto klasje.

GOZETIĆ

Jao, uprav ondje mi je jedno
Rodno polje.

JEDAN između seljaka

I moje je ondje.

DRUGI između seljaka

Naopako, baš i moje.

GUBEC

Što ćeš,
Ondje je i moje polje s hajdom,
Al još za to očajat nemojmo!
Još stoluje stari bog nad nami. (Lepoiću)
A zar ne znaš kako se dogodi
Ta nesreća?

GOZETIĆ

Danas barem nije
Bilo silne plohe niti tuče.

LEPOIĆ

Pitao sam pastira što tamo
Na pašniku bližnjem stado pase,
A on reče: da je tu knez Tah
S cijelom svojom družbom prije dva sata
Zvijer goneći prošô i sve satro...
Satrli ga i odnijeli vrazi!

GOZETIĆ (žalosno)

Skapat nam je najposlije od gladi.

PASANEC (žestoko)

Šta čekamo? Hajde dakle i mi
Da gonimo zvijeri plemenite
Štono svoga traga ostaviše
Na poljanah kmetskih.

GUBEC

(stane na put Pasancu koji je opet htio da ide)

Stani, momče!
Nek ostane za sad još onako
Ko što rekoh, ko što odlučismo
Malo prije.

PASANEC

(ostane - ponešto nezadovoljan)

Dobro, nek ostane,
Al sve mislim: tako nije dobro,
Već drukčije trebalo bi krenut.

**PRIZOR
DVANAESTI**

PRIJAŠNJI i STANA što dotrči s desne strane.

STANA

(sva bez duše vije se ocu oko vrata)

Oče, oče! za miloga boga!

GUBEC

(ogrli kćer - ljupko)

Što je, Stano, što si tako blijeda
I bez duše dotrčala amo?

STANA

To je strašno što sam sad vidjela,
Te mi srce para. - Jao meni!

GUBEC

Osvijesti se, pa govori što je.

STANA

Ti znaš da sam dolje u grad pošla
Da kneginji jagode odnesem
Prije negoli se u grad vrati
Knez s ostalom gospodom iz lova,
Al jur putem spopade me neki
Strah il slutnja - ne znam sama što bi -
Te sam stala nedaleko grada
Gustom šumom zaklonjena začas
Dok se posve razabrala nisam;
Pa to bî mâ sreća: jer gospoda,
Bivši danas u lovu sa knezom.
Vraćahu se uprav s njime u grad
Uz grohotan smijeh i zvuk rogovâ,
A ja u grm još bolje se skučim
Te povirim kroz granje i lišće
Na tu družbu - (plaho i kroz plač:)
Ali, jao, što vidjeh!
Vidjeh, oče, milog mog Iliju
Gologlava, bosa i krvava
O korlatu kako ga lugari
I sapeta lisičinom vode.

(Svi seljaci od srdžbe i groze uskliknu. Gubec se namrgodi, a Stana nastavi.)

A ja bacih kozul s jagodami
U grm, te bjež trkimice k tebi.

GUBEC

(plane - žestoko)

Trista jada, to je nečuveno! -

LEPOIĆ

Grozno jeste što jur od nas rade!

GUBEC

(osvijesti se, i kao da se dosjeti nečemu - ozbiljno)

Sad tim većma moram s vami u grad
Gdje se radi i o mojem zetu
Budućemu.

PASANEC

(stupi pred Gupca - odlučno)

Hoćete li jošte
Poć onamo samo vas trojica?
Ne bi l' bolje bilo da vas evo
Svi pratimo? - Znate li riječ staru:
Da je dobro vjerna psa povesti
Kad se ide na pohode k vuku.

GUBEC

(zamisli se nešto, pa čim se kao predomislio - odvažno Pasancu)

Već ti rekoh, ustrpi se jošte,
Ako l' drugog već ne bude sredstva,
Istom tada skrajnje preostaje.

(Gozetiću i Lepoiću:)

Hajdmo sada nas tri u grad knezu.
(Odlaze)

PASANEC

(zaostaje s ostalimi seljaci malko, zatim se zamisli - sam sa sobom)

Gupca štujem baš ko oca svoga,
Al ga ipak, kud puklo da puklo,
Sad slušati neću već ću radit
Nešto malo i na svoju ruku,
A on će mi to oprostit jurve
Kad uvidi da morade biti. (Seljakom
vatreno)
A vi hajde sa mnom sad u selo
Da dignemo braću... Tad za njimi!
Jer sve mi se ipak tako čini
Ko da bez nas dobro biti neće.

(Ode s ostalimi seljaci. Mara i Stana strasno se ogrle, dok Dora ruke sklopivši prama nebu pogleda.)

ČIN DRUGI

PRIZOR PRVI

Palača u gradu Stubici. TAHI, KEGLEVIĆ, ALAPIĆ i PLOVDIN, došavši iz lova, sjede oko stola te su upravo dojeli.

KEGLEVIĆ

(uze punu čašu u ruku)

Prijatelji, još jednu zdravicu,
Jednu jošte, ali puno vrijednu! -

(Nazdravi Tahu.)

Vrijednog kneza, našeg domaćina,
Koj nas tako gostoljubno primi
I gospodskim razveseli lovom,
Da nam mnoga ljeta bog poživi!

(Trkne čašom o čašu Tahovu.)

OSTALI

(trknuvši isto tako čašami o čašu Tahovu)

Živio nam mnogo još godina! (Piju.)

TAHI

(odzdravi gostom svojim)

Hvala, mili moji prijatelji!
Vjerujte mi, još bih koje ljeto,
Akoprem sam ostario jurve,
Poživio zdravo i veselo,
Ali neki moji neprijatelji,
A i kmeti, ti skotovi vražji,
Ne dadu mi da u miru živim,
Već mi ljute zadavaju jade
Te ću s toga prije reda skapat.

KEGLEVIĆ

Šta ti mogu i jedni i drugi?

ALAPIĆ

Ništa, bogme, to je dokazano... (Tahu:)
Ta znaš i sam: prije pet godina,
Kad se Stjepan Grdak ko komorski
Upravitelj pritužio kralju
Da ga sveder ljuto napastuješ
U posjedu one polovine
Dobra Susjed i Stubice Doljnje
Što pripade kraljevskoj komori -
Pa napokon - što je izradio
Proti tebi skupa sa knezovi
Konjskim Matom i Gregorijancem

Kojino se njemu pridružiše
Tužeći te neprestano kralju?

TAHI

Bog i duša, nisu mi baš ništa
Svi zajedno nauditi mogli.

(Smiješeći se - porugljivo)

Evo sad još na smijeh mi se daje
Kad pomislim kako tu dođoše
Baš kraljeva dva povjerenika,
Filipović a i Druškovečki,
Te stadoše strogo istraživat
Saslušavši preko pet stotina
Kojekakvih svjedoka prot meni.

KEGLEVIĆ

Posljedice te parnice tvoje
Bjehu dobre za te, jer si stekô
Tim i onu polu tih dobara
Radi kojih tužba se povede
I što ti ju kralj u najam dade,
Dočim Konjski sa Gregorijancem
Pred kraljevski sud u Požun zvani
I rad toga ukoreni biše -
Što se prije digli proti tebi.

TAHI

(smiješeći se - ponešto porugljivo)

Novcem, braćo, što tim svijetom kreće,
Zatim krepkom voljom i uplivom
Prijatelja možnih sve se može
Stići na tom svijetu, bilo ono
U ostalom pravo ili krivo... (Stanka.)
Nu kad se već sada riječ pavela
O tih stvarih, mukom mimoići
To ne mogu da se meni ipak
Neprijatelji, osobito pako

Gregorijanec s Konjskim skoro zatijem
Osvetiše nešto, dočim lani -
Što zacijelo znadem - uprav oni
Kmete moje podbočiše tajno
Da se dignu proti meni.

ALAPIĆ

Kaži,

Dragi brate, da li je imao
Taj ustanak tvojijeh kmetova
Posljedica kakvih dosad?

TAHI

Za me

Ni najmanjih, al za moje kmete,
Bogme, ima tim gorih sve dosad,
Jer ako ih baš ni prije nisam
Sved' gladio, a to ih sad šibam,
Mogu reći, trostrukijem bičem.

KEGLEVIĆ

Ne znam, brate, da li je to dobro.

TAHI

Dobro jeste, jerbo k svrsi vodi...
Baš u ovo doba to opazih:
Da čim strože s njimi ja postupah,
Tim sve većma njima glave klonu
I rogovi što su ih prije digli.

KEGLEVIĆ

Ne bi l' vatra pod pepelom bila
Što ju vjetar kad otkuda dune,
Lako opet uspiriti može?

TAHI

(smiješeci se glasno)

Što uspiri vjetar s koje strane,
To utiša s druge dažd batinâ...
(Odvažno.)
Ne bojim se nimalo kmetova,
Koji leže u tavnosti ljutoj
Ko živine, što je bog stvorio
Po planinah a i po dubravah,
Da grm brste i travu da pasu...
Oni mogu, istina je, katkad
Iz objesti, ili puke lasti
Poskočiti ko jogunast junac
Kad osjeća suđeni mu jaram,
Al ga bičem tad ošini živo,
Pa će njega sve mušice proći. (Stanka.)
Vjerujte mi, mila moja braćo,
Strogost samo, a nipošto blagost
K svrsi vodi kod tiješ pogana
Kojim vrazi mirovat ne dađu
Kad ih čovjek ne drži u zaptu.
Ja za šalu ne znam gdje se tiče
Neposlušna kmeta moga, to ste
Mogli vidjet danas, i vidjeste
Kako s onim lopovom postupah
Što me odmah poslušati ne htje.

ALAPIĆ

Zbilja, to je vražji tvrdoglavac.

TAHI

Smekšat će se jur i njemu glava,
Nemaj brige - pa je pravo tako;
Zašto nije htio da me sluša
I da lovi umjesto kopova
Hitru onu liju što ju bješe
Nastrijelio moj ljubezni nećak.

PLOVDIN

Ala sam ga i ja zato živo
Ošinuo kundakom po glavi.

TAHI

Pravo mu je.

(Plovdinu - smiješeci se)

Time si mu valjda
Htio izbit s tupe glave misô
O ženidbi. - Je li, Vladislave?

(Plovdin se zlorado nasmjehne.)

Gle, baš zgodna prilika je sada
Te ja mogu odmah tu pred vama
Sud izreći tomu i još jednom
Kmetu što se danas kod pljenidbe
Opriječi mojijem pandurom. (Vikne:)
Čujete li, sluge! (Sluge upanu.)

Da mi odmah
Dovedete ona dva zločinca
Što su danas amo dopraćeni. (Sluge brzo
odu.)
Vidjet ćete kako ja sud krojim
Kmetom, pa se u me ugledajte.

PRIZOR DRUGI

PRIJAŠNJI, GREGORIĆ i POZEBEC u negvah i praćeni od pandura uniđu.

TAHI

(zlorado smiješeći se)

Evo tu su! - Da vidimo sada
Jeda li je ohladnjela štogod
U njih krvca što no im prekipje
Iznenada danas prije podne. (Pozepcu):
Ti si stariji, tebe dakle najprije
Pitat valja... (Osiječe se na Pozepca)
Kaži, vražji skote,
Kako si se smio suprotivit
Silovitom rukom mojim ljudem?

POZEBEC (smireno)

Gospodine kneže, ja zaista
Toga ne bih učinio bio
Da mi nije muka dotužila
Gledajući kako mi stadoše
Tjerat moje baš jedino blago
Što me hrani, a stranom i tegleć
Sa mnom radi - ponajviše za vas.

TAHI

Zašto nisi platio dobrovoljno
Dug svoj?

POZEBEC

Bože, odakle ću jadan
Platit odmah, i to dva dukata,
Kad u kući ni dva groša nemam
Da si kupim soli... Ta vi znate,
Gospodine kneže, da su sada
Uzastopce loša ljeta bila

Gdje nam uprav u toj okolici
Grad i suša ljetinu uništi,
Te sad mnogi bolji kmet od mene
Nema čime dug svoj da namiri,
Kamoli ja koji sam nesrećom
Jedan između najsiromašnijih...
Smilujte se dakle, gospodine,
Pričekajte s dugom do Petrova,
Vratite mi marvu, mene pako
Opet kući pustite slobodno
Da se vratim... Što će mi sirota
Žena i dijete bez svog hranitelja?

TAHI (strogo)

Što im drago! - Ali ti platit moraš
Što si dužan, s oka ili s boka.

POZEBEC

Pomislite, gospodine kneže,
Sirotinja da je selu teška,
Kamol' teža kući u kojoj je,
A najteža da je kad pritisne
Porodicu cijelu te se mora
Od nemila tući do nedraga
I od mnogo peći kruha jesti.

TAHI

Zalud zboriš, ti ćeš u tavnici
Sjedit dokle mi se god ne svidi
Da te pustim; tvoje pako blago
Pridržat ću do stubičkog sajma,
A prodati zatim; tako bit će
Dug tvoj plaćen i ujedno globa
Rad nasilja tebi naložena...

(Porugljivo smiješeći se.)

Evo t' suda!

POZEBEC

(gnjevno pogleda Taha - zatim poluglasno)

Proklet bio s njime!

TAHI

(ne razabrav, ali ipak sluteć što je Pozebec mogao reći, skoči k njemu - gnjevno i strasno)

Što si rekô?

POZEBEC (hladnokrvno)

Ništa nisam rekô
Što bi moglo biti po vas krivo.

TAHI (pandurom)

Vodite ga u tavnicu sada.

(Panduri odvedu Pozepeca koji na pragu palače još malo stane, te ogledav se, Taha očima ošine, a zatim ode.)

PRIZOR TREĆI

PRIJAŠNJI bez POZEPCA

TAHI

(Gregoriću - zlobno)

Stupi naprijed, orjatsko koljeno,
Pa mi kaži: zašto nisi htio
Lovit danas lisicu u lovu?

GREGORIĆ

(prkosno)

Zato, kneže, jerbo pseto nisam.

TAHI (plane)

A da što si drugo nego pseto,
Još dapače gori si no ikoj
Od poboljih mojijeh kopova
Što mi love i ulove vuka,
Kamo l' ne bi lije.

GREGORIĆ

(pogleda Taha - odvažno)

Vjerujte mi,
I ja b' vuka volio loviti
Kada bi se u čas dobar s njime
Udesio.

TAHI

(zakrči riječ Gregoriću - gnjevno)

Šuti, kukavico! (Porugljivo.)
Znam ja što bi tebi draže bilo
Da čim prije uloviti možeš
Kćerku onog zloglasnoga muža
Mate Gupca!

PLOVDIN (porugljivo)

Stanu, je li, momče?

GREGORIĆ

(uzdržće od jada i srdžbe - sam sa sobom)

Bože, kako to jur saznadoše...

(Odvažno - sam sa sobom)

Al svejedno, sad ne hasni tajit,
Što god rečem, znam, zlu ne utečem.

(Glasno i odvažno)

Ja ne tajim da je Stana moja
Zaručnica.

PLOVDIN (porugljivo)

Prelijepa je za te!

GREGORIĆ (krepko)

Svejedno je, al će zato ipak
Mojom ženom biti.

TAHI

(plane - gnjevno)

Neće, kmete,
Ako ja to neću da dopustim.

(Gregorić se trže od bijede, a ostala se gospo
da smiju.)

GREGORIĆ

(razdražen - glasno i prkosno)

Ja vas za to ni pitati neću.

PLOVDIN

(začuđi se drzovitosti Gregorićevoj pa će mu
srdito)

Šta si rekô?... Jesi l' s uma sišô?!

TAHI

(usplamti i priskoči Gregoriću)

Ej prokleti robe, pa ti hoćeš
Da prkosiš svomu gospodaru?

(Hoće da Gregorića pešču udari, ali se predom-
isli, i zatim gnjevno nastavi.)

Nosi mi se odmah ispred očiju
Da se moja ruka ne okalja,
Ili da te kao gadna crva
Tu na mjestu odmah ne pogazim.
(Pandurum.)

Sakujte ga najprije u verige
Baš najteže što ih god imade,
A zatim ga odvedite lijepo
U najdublju tavnicu tog grada,
Znate: što je tamo ispod desnog
Tornja ovog grada.

(Gregoriću sa zlobnim posmijehom.)

Ondje ti je
Dubok obrov uprav do koljena,
A zelena šaša do pojasa,
Po tebi se hoće džilitati
Družba gadnih gujâ i gušterâ
Dok ne prođe pol godine dana.
(Porugljivo.)
Moć ćeš ondje mislit i razmišljat
O ženidbi sa djevojkom Stanom.

PLOVDIN

(pristupi Gregoriću, te mu prišapne - zlobno.)

Ne boj mi se, momče, ja ti hoću
Tješit dotle Stanu, tvrda vjera!
I ljubiti - tebi na sramotu.

GREGORIĆ

(trže se opet i škrine zubima - gnjevno)

Ala ti me u srce ujede!

(Glasno, čim s panduri hoće da ode.)

Ja ne žalim uze nit se strašim,
Podnijet hoću i to, ako bog da,
Al će doći, zacijelo se nadam,
I pred moja vrata sunce skoro.

(Ode polagano.)

TAHI

(više za Gregorićem)

Tomu se ti nimalo ne nadaj,
Jer pred vrati od tavnice tvoje
Sunce nikad još sijalo nije.

PRIZOR ČETVRTI

PRIJAŠNJI bez GREGORIĆA

KEGLEVIĆ (Tahu)

Ne znam pravo, al' se meni čini
Kano da se čvrsto jur uvriježi
Baš opasni duh u tvojih kmeta.

ALAPIĆ

I ja sudim po tom što no sada
Čuh i vidjeh da čist posô nije,
Jer premda si sad još stroži s njimi
Negol' prije, a to oni bogme
Svejednako još pitomi nisu
Ko što si nas uvjeravô prije.

TAHI (odlučno)

Od boga vam božju vjeru dajem
Da će skoro biti što još nije,
Tada ćete vidjeti plodove
I odobrit moje postupanje.

PRIZOR PETI

PRIJAŠNJI. - JELENA kojoj se čim uniđe,
svi nazočni, osim TAHA, duboko poklone.

JELENA

(pošto se i ona svoj nazočnoj gospodi
pokloni)

Oprostite, čestita gospodo,
Što dolazim i što možda smetam
Ako ste u važnoj riječi bili.

KEGLEVIĆ

Ne smetate, gospo milostiva,
Ni najmanje.

TAHI (porugljivo)

Ja bih opet rekô
Da ponešto smetaš, jerbo uprav
Sad o važnih govorismo stvarih
Što se tiču našijeh kmetova.

JELENA

Dakle dobru baš udesih zgodu,
Jer o istoj stvari i ja hoću
Da prozborim s tobom do dvije riječi
I ujedno da te nešto molim.

TAHI

Ti već znadeš da mi nije milo
Kad se pačeš u taj posô, ali
Neka bude! - Reci, dakle, što ćeš.

JELENA

Ja sam čula da si malo prije
Opet dao dva uboga kmeta
Utamničit... Je li to istina?

TAHI

(odlučnim glasom)

Tako jeste. (Sam sa sobom)
Znao sam unaprijed
Da će to bit ili takvo štogod. (Glasno i
strogo.)
Ako li si možda za to došla
Moliti me da ih opet pustim
Na slobodu, a to ti unaprijed
Tu svečano pred gospodom kažem
Da uzalud riječi svoje trošiš.

JELENA

(mirno i ganuto)

Istina je, ja sam za to došla
Da te molim za te siromahe,
Koji valjda tol'ko nisu krivi
Da ih tako strogo kazniš.

TAHI

(plane - strogo)

Ja sam
Vlastan o tom suditi jedino,
Drugi nitko.

PLOVDIN

Pravo je, ujače,
Tako valja.

JELENA

(obazre se na Plovdina - s dostojanstvom)

Ja sam amo došla
Da supruga, a ne da nećaka
Pitam.

(Opet Tahu koji je pošao k prozoru te gleda
napolje - umiljatom riječi.)

Stoga molim iznovice:
Da uznike jadne veledušno
Iz tavnice pustiš da se vrate
Opet svaki k svojoj obitelji,
Svojoj ženi, kćeri il -

PLOVDIN

(zakrči kneginji riječ)

Ljubovci -

JELENA

(Plovdinu - veoma strogo).

Zaručnici - još bi bolje bilo
Da rečete... A odakle znate
Vi jur o tom, jedan da od ovih
Baš uznika zaručnicu ima?

PLOVDIN

(nešto porugljivo)

Znadem, pače još ju i poznajem.

JELENA

(uplaši se jako - sama sa sobom)

Naopako! - morati ću tomu
Na put stati. (Tahu - umiljatim glasom.)
Dakle moje molbe
Podnipošto nećeš da uslišiš?

TAHI (prkosno)

Neću, bogme, pa zato će ostat
Kao što sam sudio i rekô;
Jer što jednom ja osudim komu,
To ga zapast, mora svakojako.

JELENA

Pazi da se s toga ne pokaješ.

TAHI (strogo)

Što će reći ove kobne riječi?

JELENA

Ništa drugo van to da se kmeti
Ionako do skrajnjeg očaja
Dotjerani nemilom strogošću
Lako māmom pomamiti mogu.

TAHI

Ne bojim se toga, ja ću njima
Jur u glavu maglu utjerati
Dok se opet pameti dozovu.

JELENA

Ako samo ne bude prekasno.

TAHI (porugljivo)

Prođi me se s takovimi riječmi,
Djeci možeš tijem zadati straha,

Al ne meni - meni podnipošto...
(Odvažno.)
Ja ću ostat svom načelu vjeran,
Pa od njega odstupiti neću
Niti tebi, nit ikom za volju. (Opet
porugljivo.)
Ali zašto da se žestim odviš,
Ta znat mi je trebalo od prije
Da su tvoja načela odavna
Sasvim ista sa onimi uvijek
Što ih glede tih seljaka goji
Stari i mili znanac tvoj - knez Konjski

JELENA

(s dostojanstvom i ponosom)

Ja ne tajim da sam uvijek rado
Pristajala uz sve što je dobro,
Što je dično, plemenito, lijepo,
Al sam isto tako zazirala
Od sramotnih ili grdnih čina.

(Poklonivši se gospodi - ode polagano.)

PRIZOR ŠESTI

PRIJAŠNJI bez JELENE

KEGLEVIĆ (Tahu)

Kneginju si, brate, uvrijedio
Očevidno što si kneza Konjskog
S nekim ruglom spomenuo njojzi,
I to ovdje baš pred nami.

TAHI (slegne rameni)

Neka! - (Stanka.)
A zar nije istina što njojzi

Rekoh, nije li knez Konjski znanac
Njezin jur od mladih ljeta? - Pače
Pogriješio ne bih kad bih rekô
Da joj bješe i ljubovnik.

ALAPIĆ

Ne bi
Uistinu pogriješio bio,
Jer to znamo, al mi znamo i to
Da njih dvoje, ljubeći se s rijetkom
I primjera dostojnom ljubavlju,
Zaručeni biše, kadli - (zateže nešto...)

TAHI

(zakrči mu riječ)

Mene
Vrag opsjeni, te sam, vidjevši ju,
Odlučio da mi ženom bude,
Zatim pako radio sam odmah
Da nuzljubu svomu koga živa
Baš ne trpjeh nikad, u njezinih
Roditelja iskuham poparu
Što mi skorom i za rukom pođe,
Na što ona tad pod moraš, plaćuć,
Ali ipak ženom mojom posta.

KEGLEVIĆ

Znam zastalno da uzroka nemaš
Kajati se s toga jer takove
Plemenite gospođe i dobre,
Vjerne zvanju svom u svakom smislu,
Možebiti u čitavoj našoj
Domovini nema.

ALAPIĆ

Istina je,
Svi se u tom slažu.

TAHI

Možebiti,
Ali ja se zato ipak mnokrat
Kajem s toga; jer otkad ju ženom
Svojom zovem, ja ne vidjeh nikad
U nje vedra il rumena lica,
Već uvijek blijedo, neveselo,
Oči tavne, mnokrat zaplakane,
Kojeno me - kad pogleda u me -
Više puta nehotice žežu,
Rekao bi da me mučec teškim
Griehom kore zgriješenim prot njojzi

(Gnjevno najprije, nu zatim žalosno.)

Ali sve to neka bi još bilo,
Sve to bih joj oprostio jošte,
Da je samo u ova sva ljeta
Našeg braka rodila mi sina;
Al tako će sa mnom, bez poroda,
Iščeknuti u Hrvatskoj skoro
Možno staro pleme kneza Taha.

PRIZOR SEDMI

PRIJAŠNJI i ZRINJSKI

SVI

(čim Zrinjski u sobu stupi)

Dobro došô!

ZRINJSKI

Bolje našô, braćo!

(Rukuje se redom s nazočnimi.)

TAHI

(Zrinjskomu - prijazno)

Oj, šurjače, odakle ti k nama?
Donosiš li dobrih nam glasova?

ZRINJSKI

Zle ti nosim, svače.

(Tahi i ostali se uznemire.)

PLOVDIN

Naopako!

TAHI

(razabravši se najprije - ozbiljno)

A kaži nam što je?

ZRINJSKI

Iz Zagreba
Sad dolazim, upravo od bana
I biskupa Jure Draškovića,
Koj mi kaza da iz Beča glasi
Nepovoljni stigoše za tebe.

TAHI

Trista jada! kakovi to glasi?
Da čujemo.

ZRINJSKI

Stjepan Gregorijanec,
Suprug mlade Marte Heningove,

Zatim Konjski, Kerečen, Zabočki,
A i Sekel iz Krapine grada,
Svi se kralju Maksimilijanu
Potužiše: da porad tlačenjâ
I nepravdâ tvojih svikolici
Kmeti uprav ove okolice
Mnogo trpe pa da se sved' bune,
A kralj na to odredio odmah
Da se ona sva komorska pola
U Stubici Doljnjoj i Susjedu,
Štono si ju držao u najmu
Sve do sada, tebi opet ima
Oduzeti.

TAHI

(plane - žestoko, dok se ostali čudom čude)

Tako li je?! - (Grozno se smije.)

Da, da,

(gnjevno)

To je ruglo da većega nema,
Al' svejedno, bilo što mu drago,
Mene sve to ipak krenut neće
S moga puta. Ala lud bih bio
Kad bih dao dobrovoljno iz ruku
Što sam stekô i što posjedujem...
Neka dođe tko od mene ište
Tu komorsku polu... Nek mi dođe!

ZRINJSKI

Ta doći će, nemaj brige za to,
Određeni jur povjerenici
Za taj posô za koj dan ovamo

TAHI

(sa zlobnim posmijehom)

Ala ću ih divno dočekati!

ZRINJSKI

Oni nose, kao što sam čuo,
Sobom pisma gdje kralj selskim sucem
Okolice ove piše: neka
Svojski rade da se puk umiri.

TAHI (gnjevno)

Tu ne treba ničijega svjeta;
Ako l' bi se zbilja svi kmetovi
Tu naokol pobunili opet,
A to ću ih ja sam pritjerati
Na to da se opeta umire,
Ne treba mi miritelja tuđih
Makar da ih šalje tko mu drago.

ALAPIĆ

Pravo imaš!

PLOVDIN

Dašto, posve pravo.

TAHI (porugljivo)

Evo sada vidjeti možete,
Braćo moja, što u Nijemca važi
Vjernost tolkrat dokazana sjajno...
Ja do sada trojici kraljeva
Vjerno služih, dapače u boju
Prot dušmanom krv prolijevah za njih,
Pa gle kako ti me nagrađuje
Taj posljednji, da ga bog ubije!

PRIZOR OSMI

PRIJAŠNJI i ŠKANJEC koji smireno u sobu stupi.

PLOVDIN

(opaziv Škanjca, priskoči k njemu)

Kaži odmah ima li novina
Povoljnijeh?

ŠKANJEC

(potiho Plovdinu)

Za vas, bogme, ima,
(Glasnije.)
Ali ne znam hoće l' našem knezu
Milostivom posve bit povoljno
Što mu kazat imam.

TAHI

(čuvši riječi Škanjčeve, osiječe se zlovoljno
na njega)

Što to opet
Ovaj gavran hoće da zagrakće?

ŠKANJEC

Ja sam bio malo prije u selu
Onkraj gore - (škiljeć na Plovdina)
u nekakvom poslu
Milostivog evo gospodina,
Al mi bješe upravo začudo,
Što zavratom vidjeh.

TAHI

Kakvo čudo?

ŠKANJEC

Vrve kmeti po Stubici Doljnjoj,
Tere zuje kao stršenovi
Kad im tkogod dirne u osinjak.

KEGLEVIĆ

Koj je uzrok tomu?

ŠKANJEC

To ja ne znam,
A onamo nisam smio poći
Da ih pitam, jer bi me zacijelo
Toljagami što ih vidjeh u njih
Dozlaboga izmlatili bili
Kao vjernog slugu gospodskoga.

KEGLEVIĆ

(Tahu - potiho)

Ala brate, ne bi li se slutnja
Moja pa i gospođe kneginje
Glede kmetâ jur obistinila?

TAHI (glasno)

Prođ' se, brate, i takovih misli!
To će biti uistinu posve
Drugi uzrok negoli da kmeti
Ustat sada misle proti meni
Gdje sam im ja tako čvrsto uzde
Popritegô jurve da se nikud,
Pasje vjere, s mjesta mać ne mogu...
A svi osim toga znadu dobro
Što ih čeka ako bi se digli.

To se valjda tom gursuzu samo
Pričinilo kada se je putem
Pijan valjda vraćao iz krčme.

ŠKANJEC

Nisam, bogme, gospodine kneže,
Danas jošte okusio vina,
Presjelo mi što sam ga god pio!

TAHI

Šuti veće, pa mi ne dosađuj
Pustom ovom babljom pripovijetkom.

(Stane se zatim sa ostalom gospodom natiho
razgovarati.)

PLOVDIN

(stupiv naprijed sa Škanjcem)

Sad i meni hitro kaži što je
Sa djevojkom?

ŠKANJEC (skrovno)

Ona će zacijelo
Doći u ruke vaše, gospodine.

PLOVDIN

A kada će?

ŠKANJEC

Skoro; čim tu opet
Bude lova.

PLOVDIN

Reci, kako?

ŠKANJEC

Lijepo!
Slušajte me, gospodine, samo:
U zavratu susreo sam prijie
Slugu naše gospođe kneginje
Što ga posla sa porukom Stani:
Da ovamo dođe zasigurno
Čim gospoda opet u lov pođu;
A Stana će, znam, zastalno doći
Još ovaj put, akoprem joj otac -
Kao što mi rekoše u selu -
Zabranio u grad ići amo...
A mi ćemo pričekat djevojku
Kad se bude vraćala iz grada
U gustome lugu onkraj gore,
Pa tad silom, ne bude li htjela
Dobrim poći, hoćemo ju odvest
U samotnu klijet obližnjeg tamo
Vinograda gospodskoga gdjeno
Vas s djevojkom nitko živ na svijetu
Nanjušiti neće.

PLOVDIN

Evo tebi
Za te vijesti i za trud tvoj.

(Poda Škanjcu novaca.)

ŠKANJEC

Hvala,
Gospodine.

PLOVDIN

A za koj dan valjda,
Znam da ćemo opet lov loviti;
Da si gotov tad na posô.

ŠKANJEC

Bit ću.

TAHI (Plovđinu - šaljivo)

On, nećaće, šta si zaključio
S tim svodnikom vražjim... Hoće l' biti
Skoro tvoja plaha kći Gupčeva,
Radi kojeg sada tekar žalim
Što ga silom nisam pridržao
Da ga kaznim za njegove riječi
Drzovite?... Al on će mi doći! -

(Na ove posljednje riječi Tahove otvore se širom vrata palače i Gubec se ukaže.)

PRIZOR DEVETI

PRIJAŠNJI. - GUBEC s GOZETIĆEM i
LEPOIĆEM stupi u sobu, poklonivši se
smireno gospodi.

TAHI

(strasno i gnjevno usklikne)

Ha, evo ga!... (Sam sa sobom.)
Baš mi dobro dođe,
Nije mogo doći u bolje doba.

(Osiječe se na Gupca - strogo)

Šta ćeš ti tu u mojemu gradu?

GUBEC

Oprostite, gospodine kneže,
Ja baš nisam došô zloradice,
Već smireno sa ova dva druga -
Kmeta vaša - da vas nešto molim.

TAHI (porugljivo)

Ti si valjda došô da me moliš
Za Pozepca i za Gregorića
Što sad čame u tavnici, je li?

GUBEC

Jeste.

TAHI (oholo)

Kaži što je tebi stalo
Do kmetova mojih? - Tko je tebi
Vlast podao da ih tu zastupaš?

GUBEC

Mene vaši kmeti izabraše
Da vas molim za dvojicu onu
Nesretnika.

TAHI (zakrči Gupcu riječ)

Šuti, pa znaj i to:

Sve da sam ih oprostio uze,
A to bi ih, vjeruj meni, sada
U tavnicu bacio nanovo,

Uprav stoga što si ti mi došô
Da me moliš za nje.

GUBEC

Žao mi je,
Kad je tako, - ali, gospodine,
Kažite mi čim vas ja uvrijedih,
Što ste tako gorke prama meni?
Ta baš danas - (zateže.)

TAHI

(upada mu u riječ)

Spasi meni život,
Je li? - to je što si htio reći.

GUBEC

Bog i duša, to mi nikad ne bi
Na um palo bilo da me vaša
Gordost na to nije pritjerala.

TAHI (ponosito)

Dužnost svakog seljanina jeste:
Izvrći se za gospodu svigdje
Pogibelji, ako li ustreba,
Za njih ginut... Ali ja sam ipak
Tebe htio za tvoj čin nadarit
Baš gospodski... Zašto nisi uzo?

GUBEC

Ne daj bože da sam za to uzo
Plaću kakvu. Ali ako ipak
To što svrših sa pomoćju božjom,
I najmanju cijenu za vas ima,
A to molim da me voljno sada
Poslušate, buduć da prijašnju
Molbu moju glede nesretnikâ

Uhapšenih saslušat nećete;
Rado bih vam nekoliko riječi
Kazivao.

ZRINJSKI (Tahu)

Budi mu na volju.

KEGLEVIĆ

Da čujemo što će ti kazivat.

TAHI

(Gupcu - oholo)

Ja inače ne bih s tobom više
Htio riječi da uzalud tratim,
Al za volju mojih prijatelja
Neka bude, hoću da te slušam.
Al ti kažem: pazi što govoriš.

GUBEC

Istinu ću kazat, ništa drugo,
Samo molim da me sve do kraja
Saslušate voljno.

TAHI (prijezirno)

Ded govori!

GUBEC

Ta vi znate, da vam i ne kažem,
Da su čudne postale prilike
Od nekoga doba... I kmet misli
Te razmišlja kako ga je Višnji
Baš ko i vas stvorio na kip svoj,
Pa on zato sve teže podnosi
Teški zulum što ga podižete,
Zatim što mu gazite poštenje,

Što različne bijede iznosite
Navaljujuć globe na kmetove,
Tim grehotu pred bogom čineći.

(Stranom Tahu, a stranom i ostaloj gospodi.)

Al ovako nemojte, gospodo,
Već budite kmetu svojem dobri,
Ne iznos'te globâ ni porezâ,
I toliko drugih raznih bijeda,
Ne tjerajte osvete na kmete,
Ne dirajte u njihove žene,
Ni u čemu u njino poštenje,
Ne gazite njihovih svetinja,
Nemojte ih ko zvijer razgoniti
Po lugovih, da od vas zaziru,
Nego paz'te kmete ko sinove,
A oni će vama biti vjerni,
Rado će vas slušat kad budete
Kao ljudi s njima postupali,
A ne kao njihovi krvnici... (Svečano)
Slušajte me dok prekasno nije,
Pa će vama dugo bit gospodstvo,
Ako l' mene to ne poslušate,
Bit će, bogme, po vas naopako...

TAHI (gnjevno)

Po te bit će odmah naopako
Ako samo još riječcu izustiš.

PLOVDIN (Tahu)

Dajte i njemu u tavnici mjesta,
Da se danas-sutra sjećô bude
Kad je svojom drzovitom riječju
Zastupao ovdje pred gospodom
Vrijednu svoju braću poderanu.

(Čuje se neka graja u gradu)

GUBEC

(sluteći što bi toj graji mogao biti uzrok -
nastavi odvažno)

Čuvajte se sirotinje kmetske
Što se rado njojzi vijek rugate,
Čuvajte se, ja vam evo kažem,
Bosonoge ljute golotinje
Štono ju vi na zlo nametnuste,
A i proti sebi jur dovoljno
Navrkaste, da već glave diže
Svud naokol od nekoga doba,
Čuvajte se! - ako bolji njojzi
Ne budete posad negol' dosad,
Ustati će pogaženi kmeti,
Ustati će ko iz zemlje trava,
Da vam vrate šilo za ognjilo.

TAHI

(planuv srdžbom vikne Škanjcu)

Drž' ga, španel!

(Škanjec priskoči i hoće da se lati Gupca, al
Gubec ga u isti čas tako silno turi od sebe, da
se Škanjec na tlo sruši. Ostala gospoda videći
to, skoče bliže Gupcu, a Tahi gnjevno i iza
glasa poviče:)

Ej panduri, gdje ste?
Sakujte mi tog bundžiju kletog! -

(U isti čas kad Tahi ove riječi izusti, nahrupi
Pasanec na otvorena širom vrata sa mnogo-
brojnim seljaci u palaču.)

PRIZOR DESETI

PRIJAŠNJI i PASANEC sa seljaci što su oboružani toljagami i sjekirami.

PASANEC

(čuvši posljednje riječi Tahove - porugljivo)

Ej polako, gospodine kneže,
Evo nâs tu umjesto pandurâ
Štono leže dolje u dvorištu
Povezani redom ko snopovi.

TAHI

(prene se s ostalom gospodom - Pasancu)

A što će to reći?

PASANEC

(sveđ porugljivo)

To će reći
Da smo svi mi što dođosmo amo,
Baš slutili da će biti posla
Za nas ovdje; pa gle, tako j' zbilja.

PLOVDIN

(poviče glasno)

Ustali ste dakle silovito
Proti svojem knezu milostivom.

PASANEC

(porugljivo)

Prođ se toga! - kako milostivom?

(Kaže prstom na Taha.)

U ovoga nema od milosti
Niti traga; to je ljuti krvnik
Svojih kmetâ.

TAHI

(u najvećoj srdžbi trgne sablju i skoči proti Pasancu da ga njom ošine)

Umah šuti, pseto!

(Svi seljaci kao bijesni skoče, toljagami i sjekirami mašući naprijed.)

PASANEC

(zamahne toljagom strahovito iznad glave Tahove, na što se Tahi za korak odmakne)

Ti sad šuti, vražji vukodlače,
Ako nećeš da te skupa s timi
Što ih tu kod tebe zatekosmo,

(uzev toljagu u lijevu ruku - pokazuje Tahu голу pesnicu)

Te ne smrve gole ruke naše
Bez našijeh batâ i sjekirâ.

GUBEC

(mahne Pasancu i seljakom da se umire -
zatim Tahu i ostaloj gospodi veoma ozbiljno)

Vidite li, oj gospodo, sada
Što su prosti i tlačeni ljudi
Kad se dignu u očaju svojem?...
Sad vidite! (Sam sa sobom.)
Al će biti sada,
Ja se bojim, možda jur prekasno.

(Stanka - iz početka ozbiljno, zatim pak sve
većma vatreno.)

Puk priliči čistomu potoku
Što iz gorskog vrela proistječe
I u kom se lijepo sved zrcali
Bijeli danak svojim žarkim suncem,
Vedra noćca zvijezdam i mjesecom,
Pa on tiho teče i potječe,
Žuboreći, preskakujući lako
Kamenčiće sve dalje i dalje, Pa još putem
cvijeće i travice,
Razne ptice, zvijeri grabežljive
I pitome, žednoga putnika,
I hajduka gorskog - svakog poji,
Svakom daje da se njim okrijepi;
Ali kad se ljuta bura dignu,
Sasuv crni strelonosni oblak
Na potočić, bijući ga vjetrovi
I pljuskajući kišom neprestano,
Lupajući kamenjem iz gorâ:
Tada potok bujica postane,
Plaha, silna, sve to veća i veća,
Koja bjesni te se sva uspjesi,
A iz svoje tijesne plitke struge
Na bregove šumom poustane,
Odnoseći jele od planine.

(Stanka - umirenije gospodi.)

Evo, to je živa slika puka;
Kamo sreća da ste na to prije
Pomislili, toga ne bi bilo.

PASANEC (porugljivo)

Kakovo su sjeme posijali,
Takav evo njima plod sad niče.

GUBEC

(Tahu - mirno i učtivo)

Sad još jedno: napolje nam dajte
Braću našu, uznike nedužne.

PASANEC

(upada Gupcu u riječ)

Ne treba ga već moliti za to,
Već su prosti, mi ih izvukosmo
Iz tavnice - tu su obojica.

(Pozebec i Gregorić što su dosad bili zaklo-
njeni, stupe iz hrpe seljakâ na vidjelo.)

GREGORIĆ

(čim pred Taha odvažno stupi - prkosno)

Evo mene!... Vidite li, kneže,
Da je ipak prije reda sunce
Jur svanulo pred mojim vratima.

POZEBEC

(isto tako, kao i Gregorić, stupi pred Taha -
prkosno)

Vidite li?... I meni je ruka
Do klobuka došla... Prost sam evo
Vam usprkos, gospodine kneže;
Marvu pako moju i ostalih

Tjerat ćemo opet svaki k sebi,
A vas za to nećemo ni pitat.

TAHI

(škrine zubima - mrmrljajuć ispred sebe
gnjevno)

Ha, prokleta pseta... Dobro, dobro!

LEPOIĆ

(stojeći najbliže do kneza Taha i razumjevši
njegove riječi - Tahu glasno)

Kad nas rado psima vijek krstite,
To vi sada vidjeti možete
Da nij' dobro buditi psa kad spava,
Jer vas ujest može ljuto pseto.

GOZETIĆ

(Tahu - porugljivo)

Vi se silom nama vijek grozite...
Evo sile! - Tko je sada jači?

GUBEC (ozbiljno)

Pravo nije kad se sila silom
Uzbijati mora nemilice,
Pravo nije, ali - lijeka nije.

GOZETIĆ

Baš je pravo tako, mili brate,
Klinom treba da se klin izbije.

PASANEC

(porugljivo Tahu i ostaloj gospodi)

Evo sada i sami vidite
Da nam vaše kule i gradovi
Ne smetaju ništa kad uljesti
Baš hoćemo da vas potražimo.

GREGORIĆ

(seljakom - o gospodi)

Što se kočje u tih gradovih
Kojeno su načinili kmeti
Svojim znojem, svojimi žuljevi
Krvavimi, oko njih radeći
I gradeć ih mnogo godin dana?

POZEBEC

Ali kmeti mogu kad ushtiju,
Te gradove i kule gospodske
Isto tako za dan oboriti
I gospodu zakopat pod njima.

GREGORIĆ

To će i biti - doć će vrag po svoje

POZEBEC

Neka dođe, čim prije tim bolje,
Nam ne treba tih tlačitelja
Što nemaju ni vjere ni duše,
Već nam samo vele: daj, pa šuti,
Te se muči, kako te bog uči!

LEPOIĆ

Dosta nam je njihova gospodstva,
Dosta ga je, ostalo im pusto!

PASANEC (strasno)

Dolje dakle s njimi, sad je zгода!

POZEBEC

Dolje s njimi! nek ne misle jadni
Da je seljak, prem siromah, šala.

GREGORIĆ

Jur do nokta nam je dogorjelo,
Od njih više živjet ne možemo,
Dolje dakle s njimi!

SVI SELJACI

(razdraženi prijašnjimi riječmi, skoče i viču
strašno)

Dolje! Dolje!

TAHI

(razabravši se najprije - trgne sablju -
gospodi odvažno)

Prijatelji, zar ste onijemjeli
S čuda, jer od straha znam da niste?
Osvijest'mo se! (Gospoda trgnu sablje.)

KEGLEVIĆ (odvažno)

Hajde, braćo, složno!
Kad su željni ogledat se s nami.

ALAPIĆ

(seljakom - odlučnim glasom)

Hajde na nas ako vas je volja,
Mi ćemo vas ljudski dočekati.

ZRINJSKI

(krepkim glasom)

Neka barem znadu da mi nismo
Kukavice što predamo od njih.

PLOVDIN

(poviče seljakom - grozeć im se sabljom)

A prije će mnoga pući šuplja
Kmetska tikva, negoli ikoji
Od nas sabljom mahati prestane.

PASANEC

(poviče seljakom)

Udri dakle naši!... Za dva hipa
Bit im neće ni traga ni glasa!

(Zamahne toljagom, na što svi seljaci s njime
navale na gospodu koja ih dočekaju na
sablje.)

GUBEC

(što je dosad mirno stajao, stupi za taj hip
među razjarene kmete i gospodu - krepko,
regbi zapovijedajući, najprije seljakom)

Stante, braćo! (Isto tako i gospodi.)
A vi ne ludujte!

(Pokazuje gospodi mnoštvo seljakâ prstom.)

Pogledajte samo oko sebe,
Pomislite da će na jednoga
Od vas namah dvaest navaliti,
Uzalud vam dakle hrabrost vaša,
Tu vam ništa koristiti neće,
Još dapače ubitačna vama
A i braći vašoj u svoj zemlji
Biti hoće... Predomislite se! -

(Čim vidi da se gospoda zbilja kao predomi-
šljaju, nastavi sve to krepčije.)

Vjerujte mi, sad drukčije nije,
Znat vam valja da je puk razdražen
I potaknut strašću na osvetu,
U bjesnilu svome nalik vatri
Što ne pazi na mjeru ni zakon...
Ded na primjer: uzmi bagljić slame,
Mahni njime preko vatre žive,
Time nećeš vatru ugasiti,
Nego jače uspiriti samo,
Tako da će njen buk teći plamen,
Sukljajući sve dalje i dalje,
Popaliti što mu na put stane,
Te se uzvit nebu pod oblake
Gdje ga sila ljudska više neće
Ugasiti il ustavit moći... (Umjerenije.)
Zato čujte što vam sada kažem. (Tahu.)
Navlastito vama, gospodine...

(Stanka - svi šute, na što Gubec odvažno
motreć seljake, krepko nastavi prama
gospodi.)

Što je bilo, od boga vam prosto,
Ali odsad ako opet bude
I najmanji povod tužbi kmetu,
Nit smo bili, nit što govorili...

(Svečano i vatreno.)

Ja ću braću svoju tad svetiti
I odužit duga gospodskoga,
Te osvjetlat vječnoj pravdi lice,
A vi ćete - prije ili poslije -
Ko nemili tlačitelji kmeta,
Redom ginut, propast, ako bog da!
Gradovi će vaši opustjeti,
Iz ognjišta pronić će vam trava,
Dvorane vam spopast paučina,
Prozore svud bršljan propletati,
A kupina zastrti zidine
Dok ih zatim ne razvali vrijeme,
Razvaljene s zemljom ne poravni.
Kud ste godijer drumom prolazili
I kopitom konjskim zadirali,
Tud će bujna proniknuti drača,
Drumovi će poželjet gospode,
A gospode nigdje biti neće... (Ozbiljno.)
To pamтите! - (Seljakom - krepko i odlučno.)
A vi sa mnom, braćo!
Kazasmo im što smo god mislili,
Dokazasmo da smo i mi ljudi
Koji znamo krepko branit svoje;
Braću svoju izbavismo uze,
A drugoga nama z a s a d nema
Posla ovdje... Hajdmo dakle kući!

(Pošto gospodu redom ozbiljno pogleda, a
seljakom rukom mahne, ode posljednji za
njima s osobitom pristalošću i dostojan-
stvom.)

TAHI

(čim seljaci odu, zagrozi se pešču - u najve-
ćem bjesnilu)

Tako boga nikad ne vidio,
To će meni krvavo platiti!

ČIN TREĆI

PRIZOR PRVI

Gusta šuma. Slijeva strmo sljeme gorsko.
Večernje doba. Sunce upravo zalazi. -
PASANEC i MARA dolaze stazom što vodi
u Stubicu.

PASANEC

Čuj, Marice, da ti pravo kažem,
Meni nije pravo ni povoljno
Što umjesto Stane ti sad ideš
U Stubicu, u to vražje gnijezdo;
Slutim nešto: dobro biti neće.

MARA

Oj Andrija, nemoj djetinjiti!
Ta znaš i sam da gospode nema
Sad u gradu; svi su u lov pošli,
Pa će istom sutra vratiti se.
A što idem ja umjesto Stane,
Toga nemoj da mi u zlo primiš,
Jer me ona zamolila za to,
A ja rado idem njoj za ljubav;
Ta koliko puta ona meni
A i mojim roditeljem dobra
Učinila prošaste godine
Gdje bijaše rđava ljetina,
Toga nikad zaboravit neću!...
Pa bih zato za nju i što teže

Poduzela i svršila rado,
Kamol' ne bih: da sad u grad idem.

PASANEC

Al mi kaži, ja te lijepo molim,
Zar to uprav danas biti mora?

MARA

Tako jeste, jerbo je kneginja
Stani danas opet poručila
Da k njoj u grad dođe svakojako
Buduć da joj kazat ima nešto
Vrlo silno. Stana bi doduše
Sama rado pošla bila, ali
Onomad joj otac to zabrani,
A baš jutros i on nekud ode,
Te ga nije mogla zamoliti
Da ju pusti u grad, a bez znanja
Njegovoga ona ne bi pošla
Podnipošto.

PASANEC

Idi kad je tako,
Samo nemoj dugo zatrajati.

MARA

Vratit ću se pošto budem čula
Što će Stani kneginja poručiti.

PASANEC

Ja ću poći dotle tu nalijevo,
Možebiti da ću se sastati
S ocem tvojim koj će se također
Tu vraćati iz livade svoje
Kud je pošô - kako mi je kazô -
Da nakosi nešto malo trave.

MARA

Da, da, zbilja i on će se vraćat
Ovim putem, pa ćemo zajedno
S njime tada opet kući poći.

PASANEC

Bit će tako, samo gledaj da se
Skoro vratiš.

MARA

Za pol sata bit ću,
Ja se ufam, opet ovdje.

PASANEC

Dobro, -
Čekat ću te s ocem tvojim... Zbogom!

(Rastaju se. Mara ode putem prama gradu, a
Pasanec krene stazom nalijevo.)

PRIZOR DRUGI

PLOVDIN i ŠKANJEC skoro zatim dolaze,
pošto Pasanec i Mara odoše.

ŠKANJEC

To bijaše ona, ja ne sumnjam,
Te se ovdje - uprav na tom mjestu -

(Pokazuje prstom ono mjesto gdje se je prije
Mara s Pasancem rastala)

S ocem ili s dragim rastajala
Malo prije... Vidjesmo ih ovdje
S ove stijene.

(Obazire se na strmi brijeg otkud je malo
prije došao sa Plovdinom.)

Zatim muž tu ode
Nekud u lug, a ona tim putem
Uprav u grad.

PLOVDIN

Bit će ko što veliš,
Akoprem ih dobro ne razabrah,
Buduć da me zalazeći sunce
Zasjenilo.

ŠKANJEC

Ona je bez sumnje.

(Smiješeći se zlobno.)

Sad nam više ptica uteć neće!

PLOVDIN

Samo ako drugim kojim putem
Možd' ne krene kući.

ŠKANJEC

To ne može,
Jer taj samo put u selo vodi...
Što se toga tiče, strah me nije
Da za rukom otmica ne pođe,
Al se s druge strane nešto bojim,
Ne bi l' vrag joj u hip odlučivi
Oca ili dragog pozvô u pomoć,
Jer bi tada vražjeg posla bilo.

PLOVDIN (porugljivo)

Sram te bilo, strašivico jedna,
Kad se bojiš takovih junaka
Bosonogih.

ŠKANJEC

(porugljivo, nu poluglasno)

Vidio sam ipak
Gdje takovi bosonogi momci
Utjeraše u strah bolje od mene.

PLOVDIN

A što mrmljaš, zar se sveđ još bojiš?

(Skine s ramena pušku, te ju podaje Škanjcu)

Evo dakle na utjehu tebi
Puške moje, pa ako bi zbilja
Od potrebe bilo, a ti pucaj
Bez obzira; ja ću pak djevojku
Ugrabljenu odnijeti do onkraj
Ove gore gdje nas jur čekaju

Dobri naši konji osedlani
Koji će nas letom lastavice
Za čas dovest do gospodske klijeti.

ŠKANJEC

(ogleda oganj na puški)

Dobro dakle, a ja evo vami
U zamjenu ključ od znane klijeti
Sad predajem.

(Predaje Plovdinu ključ - smiješeci se.)

Želeć vam unaprijed,
Da tu noćcu sprovedete lijepo
Sa djevojkom.

PLOVDIN

(nestrpljivo se obazire)

Što to može biti
Da je nema, a mrak se jur hvata?

ŠKANJEC

(opaziv djevojku izdaleka - brzo i potihom)

Evo vam je... Ali sad stanite
Tu na stranu s puta da vas kako
Ne opazi prije reda. (Stupe za obližnji
gram.)

PLOVDIN

(zakrčiv Škanjcu riječ)

Šuti!

PRIZOR TREĆI

PRIJAŠNJI – MARA

MARA

(dolazi, te stane malko)

Što je, bog zna, uzrok da mog oca
Sa dragijem jošte ovdje nema,
Premda je već više od pol ure
Jurve prošlo otkako se s njime
Tu rastadoh? (Uzdiše.)

Pričekat ću malko.

(Ogleda se - strašivo nastavlja.)

Nešto sad i mene strah spopada
U toj pustoj šumi gdje se stere
Sve to više sada noć i tmina,
A noć nikom baš prijazna nije.

PLOVDIN

(skoči naprijed - strasno i hitro)

Bit će tebi u mom naručaju!

(U isti mah čvrsto obuhvati i digne Maru, te
krene s njom žurno stazom uzbrdo.)

MARA

(sprva sva onijemi, te se ukoči od straha,
zatim očajnim glasom)

Jao meni!...

PLOVDIN

(strasno Mari)

Šuti, ni riječ više!

ŠKANJEC

(slijedeć žurno Plovdina - Mari pakosno)

Il ćemo ti usta raskrečiti. (Plovdinu.)
Sada pako što moguće brže
Uzbrdice... Ali samo paz'te
Da se vama ne omakne noga
Penjući se tom stazicom uskom
Ća do vrha - propali bi tada
Sa djevojkom zajedno u jazu
Što s provale strašno tu zijeva.

(Čuju se iza prizora Pasanec i Pozebec u
razgovoru)

Hajdmo žurno naprijed, ljudi idu...

MARA

(pozna po glasu oca i dragoga - poviče)

Pomozite!... Evo oteše me!

PRIZOR ČETVRTI

PRIJAŠNJI. - POZEBEC i PASANEC čuvši
usklik Marin, dotrče na pozorište.

POZEBEC (plaho i strasno)

Bože!... gdje si, kćerko?

MARA

(odzivlje se s naporom - glasno)

Ovdje, oče!

PLOVDIN (strasno i gnjevno)

Šuti odmah!

(Zatisne joj silovito klečom usta)

PASANEC

(opaziv otmičare, što se već popeše blizu vrha gore, te pokazav ih Pozepcu prstom - strasno i gnjevno)

Eno ih već blizu

Vrha tamo!

POZEBEC

(skoči naprijed - strasno)

Hajd za njimi brzo!

PASANEC

(glasno i gnjevno)

Stić ćemo ih, ako bog dâ... Hajdmo!

(Pozebec i Pasanec otisnu se žurno stazom za otmičari.)

PLOVDIN

(čuvši što seljaci rekoše, pospješi zajedno sa Škanjcem korake, dok Maru čvršće obuhvati - porugljivo niz brdo vičuć)

Zaludu je vikat za sokolom,
Kada se jur digô s golubicom
U visine, stić ga nećeš više!

PASANEC

(strasno)

Stići ću te, makar se uzvio
S njome istom nebu pod oblake.

PLOVDIN

(porugljivo i glasno Pasancu)

Iz oblaka, znaj, da treska strijela.
(Škanjcu.)
Pucaj sada, al nišani dobro!

ŠKANJEC

(skidajući pušku s ramena, stane)

Hoću odmah, ukoliko tmina
To ne brani. (Nišani i odapne.)

PLOVDIN

(čim puška puče, grohotom se nasmije - porugljivo)

Evo ti kalauza!

PASANEC

(ranjen u lijevu ruku posrne, nu Pozebec ga uzdrži - u srdžbi)

Proklet bio!... Pogodi me jedna...
Sustati ću... Oblijeva me krvca...
Al' ne marim, barem sad upoznah
Po pištanju škanjca i jastreba,
Što će mi još oba doć na domet.

POZEBEC (žalosno)

Ali što će dotle moje dijete?

PASANEC

(trže se i zaječi - gnjevno)

Daj mi, bože, krila da poletim!

POZEBEC

(dosjetiv se nečemu - hitro govoreć)

Hajdmo, goru tu da obiđemo;
Znam ja drugu skrovnu stazu dolom,
Pa ćemo im stati na put onkraj
Na ravnici kud će morat opet
Sići s gore... Ajd, ako možeš, sa mnom!

PASANEC

(sakupi svu snagu, i pošto maramom za silu zavije ranu - odvažno)

Hoću, hoću, pa zato i mogu!
Samo brzo, brzo!... Ne daj bože
Da prekasno stignemo onamo.

(Silaze brzo sa ono malo puta što su se jur bili popeli uz goru, te odu zajedno na desnu stranu u šumu.)

PRIZOR PETI

Seljačka kuća Gupčeva. Rano je jutro. -
MARKO i STANA stupe iz dvorišta u sobu.

STANA

Zora sviće i danak se javlja,
Pa još nema Mare niti oca.

MARKO (sjedne na klupu)

Mara bit će došla jur iz grada
Jučer, al će biti još kod kuće
Silnim kakvim zabavljena poslom
Kad do sada još ne dođe amo
Da ti javi što ti je kneginja
Poručila... A tvoj otac doć će
Isto tako skoro, nemaj brige.

STANA

Meni nije kazô kud je pošô,
A da li je tebi, dragi djede?

MARKO

Kazô mi je da će u Konjščinu
Knezu Konjskom poći.

STANA

Toga kneza,
Ko što čujem, osobito štiju
Svi njegovi kmeti, nije l' tako?

MARKO

Tako jeste, al on i jest vrijedan
Da ga štiju, on i Gregorijanec,
Pa još dva-tri osim te dvojice,
Jerbo s kmetom ljudski postupaju,
A ne tako ko što taj knez Tah
Koji vražjim uprav krenu tragom.

(Zamisli se malko, zatim nastavi.)

Mili bože, čudna su vremena
Sad nastala, al ni u čem nisu
Bolja negol' što bijahu nekoć! (Žalosno.)
Ja sad evo jur devedeseto
Ljeto gonim, mnogo toga pamtim
Iz mladosti svoje, gdje je ipak
Nešto malo bolje bilo kmetu.

STANA (smiješeci se)

Nešto malo, to baš nije mnogo.

MARKO

Dosta, dijete, onom koj je malim
Zadovoljan. (Stanka)

Bilo ti je tada

Više dobre gospode međ nama
Nego sada... Mnoge sam u glavu
Baš poznavo, kô na primjer kneza
Frankopana, slavnog nekoć bana -
(uzdiše)
Bog mu dao duši lako!

STANA

To je

Onaj, je li, mili djede, o kom
Svijet i sada tol'ko pripovijeda?

MARKO

E dakako... Još se živo sjećam
Kako dođe s čitavom povorkom
Pratilaca, sve sjajnom gospodom,
U grad Susjed da pohodi svoga
Pobratima, pokojnoga lvu
Taha, oca ovog kmetskog vraga...

(Uzdišuć duboko, nastavi)

Mnogu čašu popih rujna vina
Tad na zdravlje bana sa drugari
Što ih sada sve jur zemlja krije
Skupa s onim komu tad napismo.

STANA

To je bilo već odavna.

MARKO

Da, da,

Bit će tomu do pedeset ljeta,
Davno je to, dijete moje, davno...
Tad sam jošte čil i čvrst muž bio,
A ne starac slijep i slab ko sada...
(Krepčije.)

Al mi sad još srce u grudima
Silno igra kad pomislim na to
Kako se tad na riječ Frankopana
Sve podiglo: prosti puk i plemstvo,
Pa kako nas zatim predvodio
Proti Nijemcem.

STANA

Zar ste i vi, djede,

Tada pošli s banom?

MARKO (ponosito)

Jesam, bogme...
Bio sam ti s njime kod Ludbrega,
I pred gradom Varaždinom gdje je
Poginuo slavno...

(Uzdiše - zatim prisluškuje te čuje gdje
dolazi netko.)

Ded pogledaj,
Sad dolazi netko... Čini mi se
Da ti 'e otac.

STANA

(pogleda na prozor - radosno)

Pogodiste, on je.

(Otrči k vratima što ih upravo u onaj čas
otvori Gubec.)

PRIZOR ŠESTI

PRIJAŠNJI i GUBEC

GUBEC

(čim ogrli kćerku i tastu ruku poda, odloži
torbu i štap)

Evo mene. A jeste li zdravo?

STANA

Jesmo, hvala bogu.

MARKO

Već se Stana
Pobojala da se nije tebi
Dogodilo štogod.

GUBEC

(gladeći Stani lice - ljubežljivo)

Ludo dijete,
Šta bi mi se dogoditi moglo?...
Razbojnikâ u nas - a u mene
Novca nema... Savjest mi je čista,
Hvala bogu - koga da se plašim?

(Stanka - sjedne na klupu pokraj Marka)

Ja sam noćas pošô iz Konjščine
Kad su prvi pijetli zapjevali,
A zasjali Kosci nad Oštrcom,
Te sam lijepo, praćen mjesečinom,
I po hladu hodao sve dosad.

STANA

Da si jučer uzjahao svoga
Riđa, još bi prije bio došô.

GUBEC

Ja ga nisam umoriti htio
Bez potrebe, jerbo mi ga danas
Za pluzenje treba, a ja idem
Uvijek rado pješke, ko što znadeš.

MARKO

A nuder mi kaži, dragi Mate,
Jesi l' bio s Konjskim, jesi l' s njime
Govorio?

GUBEC

Ja sam bio s njime,
I sa knezom Gregorijancem jučer,
Pa mi oni među ostalijem
Važnim vijestmi i to kazivahu
Da se hoće u Zagrebu skoro
Sakupiti gospoda na sabor.

MARKO

A znadeš li što je tomu uzrok?

GUBEC

Kmetovi su opet uzrok tomu,
Jer gospoda vide da razdražen
Puk ne mari za kraljevska pisma
Što stigoše na seoske suce,
Pače istih da povjerenikâ
Slušat neće što ih kralj tu posla
Da umire kmete, pa će zato
U saboru vijećati ukupno
Kako da se tomu melem nađe...
Ali ja sve mislim, tu sad više
Lijeka nema, predeboko se je
U stoljetne rane tlačenikâ
Uvriježio jurve otrov mržnje.

MARKO

Gdje je mržnja, tu obično skoro
I krv teče.

GUBEC

Ja se bojim da će
Tako biti, premda svud nastojim
Ublažavat, kol'ko mogu, burne
Razdražene ćuti, al ne mogu
Na sve strane dospjet, a čuo sam
Da se kmeti i po drugih stranah
Domovine naše silno miču,

Ne hoteći slušati gospode,
Već radeći sve po svojoj glavi.

PRIZOR SEDMI

PRIJAŠNJI i GREGORIĆ koji u sobu stupi.

STANA

(priskoči veselo Gregoriću te mu poda ruku)

Moj Ilija, da si zdravo!

GUBEC i MARKO

Zdravo!

GREGORIĆ

Rado bih vam nazvô dobro jutro, Al o
dobru sad govora nema.

GUBEC

Što je, kaži, da od boga nađeš?

GREGORIĆ

Vi ne znate, kako vidim, što je,
Jer inače pitali me ne bi;
Znajte: da su Tahovi panduri
Na njegovu zapovijed nanovo
Uhvatili do petnaest kmetova
Da ih bace u tavnice grada
Stubičkoga... Među ostalimi
Gozetić je i Lepoić.

GUBEC (žestoko)

Zbilja?

GREGORIĆ

Jest, boga mi... Ja ih vidjeh glavom
Kako su ih odveli panduri
Svezanijeh ruku naopako.

GUBEC (gnjevno)

A zar neće mirovati jednom
Taj zulumćar kleti? (Odvažno.)
Dobro dakle,
Neka znade da mi je riječ sveta,
Baš ko vjera kojom sam se bogu
Zavjerio onomad.

GREGORIĆ

Tako treba.
Što je preveć, nij' ni s kruhom dobro.
Ti si bio onomadne s njimi
Veledušan odviš. Prevelika
Tva dobrota nanovo ih samo
Oslobodi, a znati si mogô:
Tko se godijer ovcom čini, da ga
Na posljjetku vuk proždrijeti radi.

GUBEC

Pravo imaš, ta mogo sam znati
I pomislit da se pas i mačka,
A kmet tlačen sa vlastelom gordim
Ne pomire do Sudnjega dana.

GREGORIĆ

Nepravdu su oni posijali,
Vražda niče, mi ćemo sad žeti,

A ufam se da će biti žetva
Od posjeva bolja svakojako.

PRIZOR OSMI

PRIJAŠNJI i DORA, sva zaplakana, uniđe.

DORA

(čim je unišla u sobu, ogleda se - zatim kroz
plač)

Oprostite, tu sam došla sada,
Nemajući sama mira doma,
Da vas pitam, oj susjedi moji,
Nije l' kod vas možda moj Nikola
S kćerkom Marom? - Ali kako vidim,
Tu ih nema...

STANA (strašivo)

Šta, za milog boga!
Zar ih nema jur kod kuće?

DORA (kroz plač)

Nema,
Žalibože... Nema ih od jučer.
Što je godijer duga noćca bila,
Dok ujutro istekla Danica,
I dok zatim osvanulo sunce,
Sveđ ih čekah jednako oboje
Bdijuć tere gorke roneć suze,
Ali jedna dosad ne iščekah.

GREGORIĆ

Ne bi li tu lopovština opet
Kakva bila od te vražje strane,

Otkuda nas sve od pamtivijeka
Pa do danas bez prestanka uvijek
Jadi samo i sramote biju?

GUBEC

(čuje mukli žamor i hod svjetine, ustane, te pogledavši na prozor - klikne)

Milostivi bože, šta to vidim? (Dori - ganuto.)
Tužna majko, sad se razaberi,
Pa se uzdaj u višnjega boga
I njegovu milost svemoguću.

(Otvori prozor, te poviče napolje)

Amo s njome, tu joj je i majka!...

(Ostali u sobi tronuti izgledaju što će biti.)

PRIZOR DEVETI

PRIJAŠNJI. - POZEBEC i PASANEC
donose na spletenih od granja nosilih
polumrtvu MARU. - Silni narod muče ih
slijedi.

POZEBEC

(muklo i očajno Dori)

Evo t', majko, u jadu kukala,
Jedinice tvoje!

(Odloži s Pasancem nosila s Marom)

DORA

(u skrajnjem očaju zaječi i usklikne):

Kćerko moja!

(Sruši se na koljena uz nosila, te objema rukama zastirući lice - gorko plače)

STANA

(plačući pristupi k Mari)

Posestrimo mila, čuješ li me?...

MARA

(slabim glasom)

Čujem... ali... molim... ne plačite!

(Poda rukom znak Stani na što se Stana sasvim k njoj sagne)

Slušaj, Stano, čuvaj se Plovdina...
Ja ti kažem... a i kneginja ti...
Poručuje isto... Čuvaj ga se!

GUBEC

(razabravši se najprije - Pozepcu i Pasancu)

Što se zbilo s njome?... Govorite.

POZEBEC

(pogleda najprije Maru, zatim Pasanca koji se blijed i nijem sav ukočio, te kao mahnit oči izbuljio)

Ja ne mogu s teška jada redom
Sve kazati kako bješe, jer mi
Riječ zapinje u grlu od plača,
Od nemila jada i od srdžbe...
Znajte dakle: Plovdin - bog ga kleo!
Jučer silom ugrabi mi kćerku,
Te ju pusti danas - (muklo)
nesretnicu...

(Strašna stanka)

Ona zatim u očaju skoči
U provalu s brijega, gdje ti nas dva

(pokazuje na Pasanca sved još od jada ukočena)

Tražeci ju cijelu noć zaludu
Nagazismo istom jutros na nju,
Te sirotu donesmo amo
Polumrtvu...

SVI

(zgroživši se od te vijesti - muklo)

To je grozno!... Strašno!

GUBEC

(žestoko i gorko)

U zvijeri bi srce prepuknulo,
A kamoli ne bi u čovjeka,
Takva čujuć a i gledajuć!

STANA (kroz plač)

Jao, Mare, moš li oprostiti
Što umjesto mene žrtvom posta?

MARA

(utješivo i blago - Stani)

Šuti... šuti!... ta ti kriva nisi! -

DORA

(svejednako plačući - Mari)

Oj nesretno milo dijete moje,
A kaži mi, majčine ti hrane,
Jesu li ti rane od vidanja?

MARA

(obrće glavom za znak da joj lijeka nema)

GUBEC

(poluglasno - kao sam sa sobom)

Vjerujem ti i osjećam živo,
Takve rane od prebola nisu,
Već od smrti gorke i nemile...

DORA

(opipava uda kćeri - strašivo)

Jao dijete!... kaži: osjećaš li,
Da ti je što bolje?

MARA

(slabim glasom, nu s blagim posmijehom)

Bit će skoro.

(Uzdiše duboko, zatim ganuto nastavi)

Sve znam što se, na žalost, dogodi
Od jučernjeg dana sve potanko...
Znadem što se zbilom noćas s ovom
Svetom žrtvom paklenijeh strasti...

(Pokazuje Maru)

PRIZOR DESETI

PRIJAŠNJI. - JELENA stupa u sobu s
dvoraninom koji pod pazuhom nosi malu
škrinjicu

Znam nadalje što se zbilom danas
S nekojimi kmetovi nanovo,
Što ih kruta zloba utavniči...
Sve to znadem, a slutim još gore
Da će doći iza toga gdje ja
Od koristi neću moći biti.

JELENA

(prijazno, nu žalosnim glasom)

Božja pomoć, ljudi!

STANA (brižljivo)

A zar ćete, milostiva gospo,
Ostaviti mene i još mnoge
Druge što vas toli ljube i štuju?

GUBEC

Bog pomogo,
Milostiva gospo!... A što može
Biti uzrok tomu što kneginja
I supruga možnog kneza Taha
Sjajne svoje dvorove ostavlja
Te ovamo dođe u seljačku
Prostu kuću gdje se ročit poče
Gorka tuga s jadom?

JELENA

(ganuto i ljupko)

Moram, dijete, inače ti nije.

JELENA

(blagim glasom)

Prijatelju!
Isti dakle udes nas sukobi,
Jad i tuga, oba crna druga,
Znaj, i mene sad da otjeraše
Iz dvorova, ko što veliš, sjajnih,
Da me prate amo - pa tad dalje...

STANA

Tko će biti od sad majkom, tko li
Zaštitnicom teško stradajućih?

JELENA (svečano)

Onaj, Stano, koj vladajuć svijetom
Na vidjelo sva iznosi djela,
Te zla kazni, nagrađuje dobra
Prije ili poslije... Onaj koj je
Blagi otac slabog crva i mrava,
A kamoli umnoga čovjeka,
Najbližega stvora svom prijestolu:

Bog svemožni bit će štit najjači
Pravednikâ, a i nevoljnikâ. (Stanka.)

A ja idem sad odavle uprav
U manastir zagrebački, ondje
Među duvnam svete Klare hoću
Da u miru život svoj dovršim,
Što bog dao da bi skoro bilo!
Ali prije htjedoh još jedanput
Da te vidim i da se oprostim
S tobom... (Ganuto.)

Zbogom ostaj, Stano moja,
Dok ti skoro stigne glas od mene. (Ogrli
Stanu.)

STANA

(udari opet u plač - jecajući)

Zbogom, gospo milostiva!

(Poljubi kneginju u ruku.)

JELENA

(pristupivši Mari - veoma ganuto)

A ti,
Vjerna dušo, što ću da ti rečem
Do: uzdaj se u višnjega boga.

(Poljubi Maru u čelo - ostalim seljakom)

A vam želim da vas bog oprost
Jada vaših i nevolja ljutih.

(Mahne svomu dvoraninu koji pristupi te joj
poda škrinjicu, a ona ju predaje Gupcu. -
Potiho Gupcu)

To razdijeli među nesretnike
Kako misliš i za bolje nađeš.

(Mahnuv rukom svima prijazno - ode s
dvoraninom svojim.)

PRIZOR JEDANAESTI

PRIJAŠNJI bez JELENE.

GUBEC

(metne na stranu škrinjicu i gleda na vrata
kud kneginja ode - ozbiljno)

Naopako po zlosretnog Taha,
Zadnja mu se luč utrnu time
Što mu krenu taj anđeo leđa.

STANA

(motreći Maru - strašivo)

Jao mene! gle'te, kako blijedi!

DORA

(uzdršće, te očajno klikne)

Pomozite, ako boga znate!
Izdahnut će ovčas dijete moje!

(Svi pristupe bliže. U Mare vidi se da zadnje
sile sakuplja i da teško uzdiše)

MARA

(pogleda redom sve koji okolo stoje, zatim sve
slabijim glasom)

Majko... Oče... Stano... Moj Andrija,
Gdje si?

(Pasanec se trgne iz dosadašnjega svog
mrtvila, te skoči k Mari koja ga milo
pogleda.)

Evo, umrijet mi je!... (Šapćući)
Zbogom!

(Izdahne, dok ostali stranom tiho mole a
stranom plaču.)

GUBEC (svečano)

Bog joj dao u raj u naselje!

POZEBEC (gorko)

Oj nesrećo, da te bog ubije!
Svagda si se tovarila na me
Redom dosad... Sve sam kako-tako
Podnesao, al zašto mi uze
Smrt jedinu sad utjehu moju? (Proplače)

GUBEC

(utješivo Pozepcu)

Stani, brate, nije drugačije,
Ne plač' kćerke, jere ona ti je
Jur u božjih ruku anđeo čisti,
Prost od sviju ljaga zemaljskijeh;
Sačuvana od budućih vaja...
Lako njojzi!... Ali tebi zato
Ipak jedna utjeha ostaje...

(Sve to krepčijim glasom)

Osvijesti se, pa zajedno s nami
Proti našim tlačiteljem ustaj!...
Sad je vrijeme! - A osvetu takvu

Bog na nebu odobriti mora,
Jer on trpjet neće i ne može
Da nadalje cvileć ostanemo
Pod preteškim jarmom hudog ropstva
I pod žigom stostruke sramote.

(Svi seljaci, čuvši ove riječi, trgnu se iz puste
žalosti što ih je obrvala)

PASANEC

(trgnuv se iz opetovanoga mrtvila - uzdiše
duboko i tad progovori krepko)

Teda-negda!... To sam sve do sada
Izgledao, pa to izgledajuć
Onijemio gotovo od jada
I čemera što mi srce para,
I sav mozak jur mutiti poče. (Gupcu)
Ti mi opet poda ovim slovom
Osvijest duši, a jeziku riječi.

(Poda Gupcu odvažno ruku)

Evo mene, tvoj sam!

POZEBEC

I ja tako!

GREGORIĆ

I ja!

OSTALI SELJACI

I mi, evo, svikolici!

POZEBEC

Ti nas vodi, kuda tebi drago!... (Odvažno)
Mrijet mi danas, ili mrijeti sutra,
Svejedno je meni sada, samo
Pod sramotom ovom da ne živim,
Dok se vražjom krvlju ne omastim
Tog Plovdina - jad ga moj ubio!

PASANEC (Pozepcu)

Ako bi se tebi on izmakô,
Neće meni!

(Pristupi k mrtvoj Mari, te dignuv iznad nje
tri prsta uvis - osobito svečano)

Čuj me, mučenice!
Kunem ti se evo živim bogom
Da te hoću okajati skoro!
Bog je čuo, Mare, i zapisô...

(Muklo, te kobnim glasom)

Ljubav umrije, ali iz pepela
Žarka sada ustaje osveta...

GUBEC

(primiv Pasanca za ruku - prijazno i utješno)

Pusti mrtvu, ne uznemiruj je
U pokoju prijetnjami i kletvom.
Što bit ima, to će bit onako,
A sad hajdmo u selo najprije,
Pa tad u grad da spasimo jadnu
Braću našu iz gospodskih pandža,
Zatim pako - što bog dalje dade!

GREGORIĆ (žestoko)

Mišica je zabrekla od snage,
Srce igra od osвете silne.

(Gupcu i ostalim seljakom)

Hajd u selo, pa tad na Stubicu,
Da od vraga iskopamo traga.

PASANEC

(zakrčiv Gregoriću riječ - muklo)

I od jada što mi srcem vlada,
Dok se sveta ispuni osveta.

(Skoči k mrtvoj Mari te ju poljubi, tad krene
za drugimi koji su već pošli. - Dora i Stana
nad Marom se sagnu, a starac Marko širi
ruke za seljaci kao da ih blagosivlja.)

ČIN ČETVRTI

PRIZOR PRVI

Večernje doba. - Polje stubičko. Straga se vide razvaline grada stubičkoga što ih okružuju pojedine hrpe seljaka oko naložene vatre ponamještenih. - GOZETIĆ i LEPOIĆ stupe naprijed.

LEPOIĆ

Evo, brate, novoga dokaza
Da je svaka za vremena sila:
Jutros jošte bjesmo u tavnici,
Sad smo prosti ko ptice u zraku.

GOZETIĆ

Tako jeste... A tko bi to bio
Rekô jutros da će grad stubički
Bit večeras razvalina pusta?

LEPOIĆ

Može sila, kada dobro stegne,
Učiniti da sušina plače,
A kamoli da ne zdrobi zgrade
Makar ona baš gospodska bila.

GOZETIĆ

Da, gospodska - al ju puk sagradi,
Pa je pravo da ju i razgradi.

LEPOIĆ

Istina je opet što svijet veli,
Zlo stečeno da po vragu ide.

GOZETIĆ

Dašto, brate, pa je pravo tako...
(Porugljivo)
Toj gospodi čini mi se da je
Zavrtjelo pod kapami nešto
Kad su stali s nami sve to gore
Postupati, tjerajuć nas silom
Na osvetu.

LEPOIĆ

Al svi opet nisu
Kao ovi... Ima među njimi
I poboljih, akoprem su rijetki.

GOZETIĆ

Rijetki, bogme, kao bijele vrane.

PRIZOR DRUGI

PRIJAŠNJI i GREGORIĆ koji čim k njima pristupi, zlovoljno ispred sebe baci sjekiru.

GOZETIĆ (Gregoriću)

A što ti je te si tako ljutit?

GREGORIĆ

Kako ne bi ljutio se čovjek,
Od ljutine pače sišô s uma,
Kad ne svrši posla već napolak...
Što nam hasni što to kletu gnijezdo
Razorismo kad nam prije reda
Izmakoše jedovite zmije,
Osobito Tahi i s njim Plovdin
Što se vrgô sasvim na ujaka.

LEPOIĆ

Taha će to ipak ljuto zapeć
Što mu grad taj posve razorismo.

GREGORIĆ

Id' ne luduj, on će marit za to
Uprav kao pas za petu nogu,
Ta on ima još drugih gradova
I pustoga blaga ležećega
Dosta.

GOZETIĆ

Ima brate, znam ja, ali
Skup je odviš, pa će borme žalit
Da mu se je i to dogodilo.

GREGORIĆ

To je malo što se dosad zbililo,
Zato ne bi ni pijan zaigrô,
To nij' sasvim ništa prama onom
Što bit ima i što biti hoće
Ubuduće - skoro - ako bog dâ!
Ja se toga držim: da se vazda
Ljudski dočne što se jednom počne.

LEPOIĆ

Pravo imaš, a gdje je Pasanec
Sa Pozepcem?... Gdje li naš spasitelj
Mate Gubec?

GREGORIĆ

Gupca vidjeh ondje
Baš za gradom gdje se razgovara
Sa dvorskijem kneza Konjskog, bit će
Nešto važno, mislim; a Pasanec
Sa Pozepcem ode - uzev sobom
Dobru četvu kmetâ - svi jašući
Ne bi l' stigli kletog Taha s družbom.

(Zlobno se smiješeći)

Ali bi mi odlanulo, bože,
Da ih stignu!

GOZETIĆ

Bilo bi, doduše,
Po gospodu zlo i naopako
Ako bi ih zbilja još dostigla
Ta dvojica.

GREGORIĆ (gnjevno)

Pravo bi im bilo,
Barem bi se odužili smjesta
Duga svoga.

(Pogleda nalijevo, te opazi Pozepca i Pasanca
gdje dojezdiše s četom svojom)

Al' eno ih uprav
Gdje sjašuju umorene konje.

LEPOIĆ

Evo k nama jur dolaze oba.

PRIZOR TREĆI

Prijašnji. - POZEBEC i PASANEC
zapašeni od silne potjere pristupe k
prijšnjim.

PASANEC

(Lepoiću i Gozetiću)

Ima li vam u čuturi vina?
Dajte amo, pogiboh od žeđi!

LEPOIĆ

Evo, brate, napij ga se!

(Poda Pasancu čuturu s vinom - Pasanec
pije)

Znam ja,
Teže j' umrijet s žeđe negol' s mača.

GREGORIĆ

(Pasancu i Pozepcu)

A boga vam, kažite, gospoda
Gdje su?

PASANEC

(osiječe se na Gregorića)

Gdje su, pitaš - do vraga su!

POZEBEC

Što moguće bolje potjerasmo
Hitre konje da ih dostignemo,
Al moguće nij' bilo nipošto
Opazit ih, kamoli dostići.

PASANEC

Da sam ih ja samo opazio,
Makar kako nadaleko bilo,
Tvrda vjera! stigô bih ih bio!

POZEBEC

Al ovako - vrag bi ih sam znao
Kud odoše bez svakoga traga.

LEPOIĆ

Morali su drugim putem poći
U grad Zagreb, negoli kroz Susjed.

GOZETIĆ

Ja bih rekô da su prejezdili
Goru našu, te put Medvedgrada
Udarili.

LEPOIĆ

Tako će i biti.

GREGORIĆ

Ništa zato, Tahi će nam doći
Još u ruke skupa s ostalimi.

PASANEC

Hoće, bogme, tom se i ja nadam...
Gora s gorom sastat se ne može
Ali čovjek može sa čovjekom
Koga niti čeka niti traži,
A kamoli kad ga željno čeka
Ili traži, ko kakovo blago
Izgubljeno.

(S groznim posmijehom.)

Pa zato, Plovdine!
Imam i ja tvrdu uzdanicu
Da ti moje nećeš minut ruke.

POZEBEC

E da bog dâ, kud godijer hodio,
Da ga svuda i moj jad susreo!...
Ako l' pije gdje god rujno vino,
Na grdne mu rane izlazilo,
Ako l' opet ljubi gdje djevojku,
Šarena ga poljubila guja,
Zašt mi s njega od nevolje umrije
Mila kćerka, sve moje uzdanje.

(Otare dlanom suzne oči)

GREGORIĆ

Ne boj mi se, platit će on za to,
Kao što će i Tahi platiti,
I ostali što su godijer krivi.

LEPOIĆ

I pravo je, jer takovih kletih
Krvopija nit je bilo ikad,
Nit će biti, koliko je godijer
Širom ovog svijeta.

GOZETIĆ (gnjevno)

Zašto nama
Sve otimlju što nam je bog dao?

LEPOIĆ

Zaludu nam naša zemlja rodi
Kad njihova ruka snope broji.

GOZETIĆ

Zalud svakom što je komu drago,
Sve nam grabe: žene, djecu, blago
A nikad se kleti ne zasite.

LEPOIĆ

A zatim se ipak čudom čude
Kad zacvili seljak od nevolje.

GOZETIĆ

I vuk vije kad ga rđa bije,
Kamol' ne bi čovjek u nevolji,
Zaplakao il ustô na noge.

GREGORIĆ

I mi treba da budemo vuci
Od sad, a ne - ko što im bijasmo -
O korlatu pseta krotka dosad.

Da će sutra na saboru ustati
Proti Tahu i njegovim drugom
Neki između naših velikaša
Da ih tuže, pa zato bih rado
Da ih i mi tu podupiremo
Proti onim -

PRIZOR ČETVRTI

Prijašnji i GUBEC koji došav s desne strane
stupi među njih.

PASANEC

Može sve to biti,
Al najposlije ipak vrana vrani
Neće oči da iskopa.

GUBEC

Drago mi je što vas baš u skupu
Tu zadesih, braćo, jer vam imam
Kazat svašta... (Pozepecu i Pasancu)
Vas dva, kako vidim,
Vratiste se praznih ruku opet
Iz potjere?

POZEBEC

Da, da!
A mi znamo što rekoše stari:
Kad se godijer gospoda zavade,
Svagda seljak kečku podat mora
Naposljetku, bilo u ostalom
Što mu drago.

(Pozebec i Pasanec šuteći obore glave)

Al nemajte brige,
Doć će skoro i na vaš mlin voda.

(Stanka - ozbiljno)

Sada pako čujte što ću vama
Kazivati, pa kad ste me čuli,
Kažite mi redom što mislite.

GREGORIĆ

Nas nij' za to briga
Što se među sobom ta gospoda
Zavadiše, nam potrebno nije
Prst metati među tuđa vrata,
Već mi treba da idemo svojim
Putem naprijed, a oni nek svojim.

OSTALI

Čujmo!... Čujmo!

GUBEC

Stigoše mi uprav
Malo prije pouzdani glasi

PASANEC (porugljivo)

Ta ružno je gospodske haljine
Sa surinom vidjeti zajedno.

LEPOIĆ

Bit će bolje ako zasebice
Mi radimo postić ono što je
Pravo, a i naše od starine.

GREGORIĆ

Nam ne treba gospodske pomoći
Ni u čemu, mi ćemo znat sami
Sud krojiti i pravice stare
Opet steći što su nam ih silom
Il' prijevarom gospoda otela.

POZEBEC (Gregoriću)

Pravo veliš, nam ne treba dara
Iz gospodskih ruku dok su u nas
Zdrave naše te žuljave ruke.

PASANEC

Od tuđega, bilo zlo il dobro,
To mi znamo, svagda tuga bije.

GREGORIĆ

Nam ne treba ničije pomoći,
Niti čijeg zagovora...

GUBEC

(što ih je dosad mirno slušao redom - ozbiljno
i krepko)

Dobro,
Kad je tako! - A ja sam unaprijed
Znao da će to bit mnijenje vaše,
Pa sam zato poručio tako
Onom koj' mi svog glasnika posta.

POZEBEC

(primi Gupca za ruku - prijazno)

A zar, Mate, ti ne misliš tako?

GUBEC

Većom stranom i ja takom mislim,
Pa baš zato, videći da natrag,
Već ne vodi put naš, nego naprijed,
Odlučujem poći naprijed sada
I ustrajat vjerno, postojano
Na tom putu s vami sve do kraja.

PASANEC (Gupcu)

Ti nas vodi i nadalje, Mate,
Mi ćemo te vazda poslušati.

POZEBEC (Gupcu)

Zbunjene su pčele bez matice,
Ti nas vodi, matica nam budi.

GOZETIĆ

Oko tebe rojit će se rado
Vjerne pčele: kmeti, braća naša.

GREGORIĆ

Nikad nam se bolji ne rodio!
Molimo te, ko iz dogovora
Usliši nas, i budi nam vođa!

OSTALI

(pristupajući Gupcu, pružaju mu ruku -
srdačno)

Molimo te, budi nama vođa!

GUBEC

(poda im ruku redom - ganuto)

Hoću, braćo, kad želite tako!

(Zatim digne tri prsta uvis - svečano)

A dajem vam božju vjeru tvrdu
Da vas nikad ostaviti neću
Dokle mi je na ramenu glava.

LEPOIĆ

(kao najstariji između ostalih stupiv pred
Gupca - skine šešir i također podigne ruku
na prisegu - svečano)

I mi sada ko prvenci kmeta
Ostalih i u ime njino
Od boga ti evo božju vjeru
Zalažemo: da ćemo te vjerno
Vazda slušat ko svog starijega!

OSTALI

(osim Gupca slijede primjer Lepoićev)

To hoćemo, tako nama vazda
I na uri smrti naše višnji
Bog pomogô!

GUBEC

(rukuje se opetovano s drugovi - prijazno)

Tako valja, braćo!
Sada znamo što je i kako je.
Među sobom vjeru uhvatismo,
Ja se ufam: izdat se nećemo
Već raditi što mognemo radit

Da skinemo svaku bijedu s kmetâ
I da stare stečemo pravice.

PASANEC

(žestoko i svečano)

Nek sve muke padnu na onoga
Tko nas izda!

POZEBEC

Izdalo ga ljetu!
Bijelo mu ne rodilo žito,
Stara njega ne vidjela majka,
Nit se sestra mila njim zaklela!

(Čuje se neka graja straga gdje su hrpe
seljačke)

PASANEC

Što to može biti?

GUBEC (Gozetiću)

Idi, gledaj.
Pa nam skoro dođi kazat što je.

(Gozetić ode)

PRIZOR PETI

Prijašnji bez GOZETIĆA

GUBEC (Lepoiću)

A jesi li, ko što sam ti rekô,
Tvrde straže stavio naokol
Te poljane gdje se nalazimo,
Da ne bude otkuda zasjeda?

LEPOIĆ

Svud sam straže tako namjestio,
Ko što si mi rekô.

(Čuje se opet iza prizora krika i vika)

GUBEC (Gregoriću)

A jesi li
Razdijelio među braćom našom
Puške, sablje, ostalo oružje
Štono danas, prilikom juriša
Na grad ovaj, otesmo pandurom?

GREGORIĆ

Jesam, skupa sa onim oružjem
Što j' u gradskoj oružani bilo.

(Nanovo se čuje silna vika iza prizora)

LEPOIĆ

Eto, već se po treći put čuje
Silna buka tamo straga... Bog zna
Što je uzrok tomu?

GUBEC

Čuti ćemo
Čim se vrati Gozetić ovamo...
Al ja mislim da ta buka znači
Nešto dobro, jer iz opće graje
Radosni se svak čas usklik čuje.

PRIZOR ŠESTI

Prijašnji i GOZETIĆ koji se vraća žurno

GOZETIĆ

(veselo - radosnim glasom)

Čujte, braćo! (Gupcu.)
I ti, vojevodo!
Vesele vam evo glase nosim:
Tri velike hrpe - sami kmeti
Iz obližnjih zagorskih mjesta,
Čuvši jurve što se ovdje zbito,
Sad dolaze redom da se s nami
Tu sjedine pod vojvodstvom Gupca
Prot gospodi, svojim tlačiteljem.

GREGORIĆ

(radosnim glasom)

Tako valja, tako!

POZEBEC

(zlobno se smiješeći)

Nikad bolje!
Žito zrije, žetva nij' daleko!

PASANEC (strasno)

Da sad stanu svi kraljevi svijeta
Miriti nas sa gospodom kletom,
Pomirit nas neće dok se godijer
Naš i njihov udes ne odluči.

GUBEC

To će biti, drugačije nije! (Gozetiću.)
Kaži, Grga, koliko ih dođe
Otprilike?

GOZETIĆ

Bit će ih ukupno
Do četiri hiljade.

GUBEC

Upravo
Pet hiljada dakle sa onimi,
Što su s nami došli. (Sam sa sobom.)
Za početak
Broj, doduše, dosta znatan, te će
Sve to većma, ufam se, porasti.

(Opet Gozetiću - glasno)

A jesu li svi oboružani?

GOZETIĆ

Kako koji, a svi po seljački.

GUBEC

Dobro i to dok ne bude bolje,
A u ruci pravednika prosti
Mlat seljački više može nego
Demeskinja sablja u zlotvora. (Stanka.)
Lud bi bio tko bi pomislio

Na to sada: kako da utiša
Il ustavi puk taj uzbunjeni,
Jer bi zalud bilo, baš ko što je
Zalud htjeti ustaviti silnu
Potočinu kojano se lomi
Provalami, a kamoli htjeti
Tjerati ju da uzbrdo opet
Natrag teče otkuda poteče. (Vatreno.)
Silno, žurno, bez prestanka naprijed
K cilju svome, k slobodnomu moru -
To je težnja plahe potočine,
Pa to mora da i naša bude
Ako nam je do slobode stalo!

(Sve većma vatreno i oduševljeno)

Tko prost hoće da od jarma bude,
Taj ga u čas zgodni, kao munja
S vedra neba, smetnut, skršit mora,
Jer se drukčije zgodan čas izmakne,
A on ti se opet u zlu nađe...
Zato, braćo, čujte što vam kažem:
I nam sada radit treba žurno
I odvažno, pa će biti dobro.

(Stanka - zatim odvažno)

Vaš sam vođa, vi me izabrate,
Slušajte me i stojte na umu,
Pa što komu rečem, nek nastoji
Da mi točno svrši. (Pasancu)

Sutra dakle,
Čim jutarnja Danica isteče,
Posavinu ti ćeš poč u ravnu,
Ondje nastoj da se isto tako
Kao ovdje kmetovi podignu
Prot gospodi; a to će ti lako
Poć za rukom budući da znamo
Da su kmeti tam nezadovoljni.
Jesi li me dobro razumio?

PASANEC

Jesam dobro.

GUBEC (Gregoriću)

Ti ćeš u Štajersku. (Pozepcu.)
A ti opet imaš poč u Kranjsku
Gdje imade svuda dost kmetova,
Dakle svuda dost nezadovoljnih,
Koji će vas prihvatiti rado
Kad začuju da ste njima došli
Objaviti zoru boljeg doba...
Na što će se dozvati i oni
Jur pameti, te zajedno s nami
Radit o tom da se oslobode.

(Gregoriću i Pozepcu.)

Još im kaž'te: ako ustat misle,
Da ustanu odmah, zatim pako
Da se s nama sjedinit nastoje
Na ravnome polju varaždinskom
Il optujskom, ali to čim prije...
Jeste li me razumjeli?

GREGORIĆ I POZEBEC

Jesmo.

GUBEC

Vratite se skoro, ja ću dotle
Utaboren pričekat vas ovdje
S našom braćom. (Pouzđano.)

Ja ne sumnjam više
Da će dotle iz cijelog ostalog
Nam Zagorja i iz drugih strana
Domovine naše stić još više
Kmetских četa... Tada ćemo složno
Udariti na dušmane redom.

LEPOIĆ

Ako l' oni na nas udru prije?

GUBEC (odvažno)

To ćemo ih dočekati hrabro.

(Gregoriću, Pasancu i Pozepcu.)

A sad hajte spavat, već je kasno
Doba noći. Počinite malko
Prije nego! svaki svojim putem
Krene.

(Čuje se žamor odonuda gdje su čete
kmetske)

GREGORIĆ

Naša braća ne spavaju,
Veće bdiju, i mi ćemo s njimi
Bdit zajedno.

GOZETIĆ

(Gupcu - prijazno)

Čuj, vojvodo Mate,
Ne bi l' dao braći ono vino
Što ga danas iz podrumâ grada
Razorenog u sudovih silnih
Izvukosmo?

PASANEC (gnjevno)

Ta to vino jeste
lonako baš na kmetskih lozah
I u kmetskih vinogradih raslo,
A i kmetskim krvavijem znojem
Obdjelano...

POZEBEC

Daj ga dakle opet
Onom čije jeste po pravici,
Da se malko tužan razveseli.

LEPOIĆ

Da razbije tamu na svom čelu
I od srca brigu da odbije.

GREGORIĆ

Svatko ima kakvu-takvu brigu,
Netko plače izgubljeno blago,
Netko ljubvu, kćercu il brajenu,
Svak se svojom tugom razgovara.
(Gupcu.)
Daj to vino da nas tuga prođe
Za čas barem, dok skoro ne dođe
Bolje doba.

GUBEC

(zamisli se malko, zatim prijazno)

Neka, uzmite ga,
I razdijel'te među braću tako
Kako 'e pravo... Mene pako ovdje
Ostavite sad nasamu da se
Razaberem malko, da izmislim,
Što i kako nam unaprijed treba
Radit da se prikućimo k cilju.

(Ostali osim Gupca odu.)

PRIZOR SEDMI

GUBEC sam.

GUBEC (sam sa sobom)

Evo hore! djelo se začinja,
Bog dao, sretno za rukom mi pošlo!

(Stanka - zamisli se, zatim nastavi.)

Zrno pušci kad poleti s cijevi
Zviždeć kano žarka uz grom munja,
Strijela s luka kada se odapne,
Te zrak siječe smrtonosnim krili,
Tko ih može u hitrome letu
Obustavit? - Nitko živ na svijetu!
Nitko, dokle cilj svoj ne postignu...
Ako l' ipak taj svoj cilj promaše,
Što se katkad i najboljem strijelcu
Dogoditi može? - Neka! - Ipak
Svrsi stranom barem zadovolji
Zrno i strijela, težeći za ciljem
Ako ga baš i ne postigoše...

(Opet stanica - svečano.)

Evo i mene, kako težim naprijed,
Ne može me ništa obustavit,
Ništa više na momemu putu!...
Hoću dakle, a i moram poći
K svetom cilju - ne bih li ga stigô! -
A ti silni, svezajuć bože,
Pred kojim se ništa kriti ne da,
Vidiš kano kroz prozračno staklo
Srce moje, vidiš dušu moju,
Migni vječnim okom sunčanijem,
A upravljaj desnicom svom možnom,
Pa će stići i ilovo zrno
Cilj svoj veli, te će zadužbina
Mila biti i tebi i svijetu.

(Čuje se kako kmeti straga veselo kliču)

Evo braće kako se vesele!
E, pravo je... Život naš je kratak
Ionako, te se u njem hitro
Sreća svuda i nesreća dijeli,
Baš ko noćca od bijela dana...
Pravo jeste, neka se vesele,
Mnogomu će možebiti skoro
Iznad groba zakukati sinja
Kukavica, te će iza njega
Ostat plaćuć vjerna žena i ljuba,
Mila seka, kćerka ili stara
Samohrana majka... (Oduševljeno i
odlučno.)

Ništa zato!
Žrtvâ mora biti kad se hoće
Što veliko postić, a ima li,
Štogod veće na ovome svijetu
Do slobode svakomu čovjeku
Prirođene! i od boga date?
Za tu svrhu proliti ne žalim
Ni ja zadnje kaplje krvi...

(Čuje se gdje netko žurno dolazi - glasno)

Tko je,
Te dolazi tako žurno k meni?

PRIZOR OSMI

PRIJAŠNJI - STANA.

STANA

(odživljući se ocu, stupi pred njega)

Ja sam, dragi oče!

GUBEC

Ti si, Stano?
A što ti je te sad noću k meni
Tu dolaziš? - Zašto mirno sada
U postelji kod kuće ne spavaš?

STANA

Ah oprost, dragi oče, ali
Ja ne mogu spavat podnipošto,
Jer me strašan uzdrmao sanak
Koj se uprav tebe tiče.

GUBEC

Mene?
Kakav to san? Nuder mi ga kaži.

STANA (ozbiljno)

Ja sam snila da sam te vidjela
S gorskom vilom najprije gdje se s tobom
Pobratila i gdje ti je mašču
Baš vilinskom namazala čelo;
Na što vile nesta kano magle...
A ti poče zatim sve to većma
Uvis rasti, tako da t' se tjeme
Doticalo istijeh oblaka,
U početku, bog i duša, vedrih,
Ali skoro sasvim potavnjelih,
Te se oko tebe raskriliše
Kao crna krila gavranova... (Strašivo.)
Tad opazih kako ti na glavi
Za čas zasja strahovita kruna
S koje ti je potavnjelo lice,
Na što svuda mukli grom zaori,
Sva se zemlja strese iz temelja,
Tebe hipom nesta, tmina nastala,
A u tmuni začuh gdje zaplače
Posestrima tvoja s gore vila...

(Gubec se nešto duboko zamisli.)

Tad se prenuh plačuć iz sna teška,
Te ne mogav više usnut, skočih
Iz postelje, obukoh se hitro
I pohrlih k tebi da mi odlane.

(Gubec uzdahne duboko.)

Nije l', dragi oče, to san strašan,
Da svakomu komu ga kazuješ
Kosa uvis od straha poraste?

GUBEC

(razabravši se - prijazno)

Idi, Stano, ne govori toga!
To se tebi samo čini tako,
Tko će sanku što god vjerovati?

(Pogledav prama nebu - svečano.)

San je laža, a bog je istina!...

(Opet prijazno Stani)

A ti si se valjda glavom ružno
Naslonila, il si možebiti
Pomislila nešto ružno, te se
Stoga takav sanak na te zbio. (Pouzdana.)
Da, da, to će biti, ništa drugo.

STANA (uzdišući)

I ja želim da ne bude drugo.

(Čuje se žamor mnogobrojnih seljaka koji
dolaze u razgovoru)

PRIZOR DEVETI

Prijašnji i mnogobrojni seljaci, njima na
čelu: POZEBEC, PASANEC, GREGORIĆ,
GOZETIĆ i LEPOIĆ - svi svečano dolaze te
se oko Gupca poredaju.

JEDNI SELJACI

(mašući šeširi kliču)

Da bog živi seljačkoga kralja
Matu Gupca!

DRUGI SELJACI

(isto tako kliču)

A na mnoga ljeta!

GUBEC

(prenuv se u prvi mah - sam sa sobom)

Što to čujem?

STANA

(poluglasno i strašivo - sama sa sobom)

San mi se jur vršit
Započinje.

GUBEC

(razabrav se - seljakom ozbiljno)

Šta to znači, braćo?
Jeste l' s uma sišli, ili ste se
Možda odviš ponapili vina?

PASANEC (ponosito)

Nije, bogme, da znaš, niti jedno
Niti drugo, već iz dogovora
Trijezna sviju ukupno seljaka
Tebe kraljem našim izabrasmo,
A ti čast tu primit moraš.

GUBEC (ponešto razdražen)

Moram?
Tko to veli?

SVI SELJACI

(jednoglasno kliču)

Da, da! Moraš, moraš!

GUBEC

(ozbiljno i odvažno)

Ja ne moram ništa ako neću
Dragovoljno, to treba da znate!

(Na ove riječi nastaje sve to veći nemir i
žubor među seljaci. Gubec se nešto kao pre-
domišlja)

Puštajte me barem tili časak,
Da si zrelo stvar promislim prije.

PASANEC

Ti promisli pa nam kaži tada,
Ali kralj naš svakako bit moraš.

POZEBEC

To svakako moraš, hoćeš-nećeš!

OSTALI SELJACI (kličući)

Moraš, moraš! hoćeš ili nećeš!

GUBEC

(iza kratka razmišljanja - sam sa sobom)

Eto što ću s njimi kad su uprav
Kao djeca u vrućici silnoj,
Što te neće slušati do vijeka
Te uzimat lijek im spasonosni
Ako njima igračku ne podaš...
Dobro dakle, svrhe radi hoću
Na izliku primit čast kraljevsku;
Tim ću u njih barem to postići
Da me slijepo svaki slušat hoće
Dok ih s noći tavne ne izvedem
Na dan bijeli, dok od bijedna roba
Ne načinim čovjeka slobodna...
A tad opet moć ću tu kraljevsku
Čast sa leđa seljačkihih stresti.

POZEBEC (tužnim glasom)

Što razmišljaš tako dugo, Mate?
A zar nećeš da unaprijed budeš
Braći, svojoj što si ih do sada
Vijek štitio, lijepo svjetovao,
Nećeš dakle da im sada budeš
Ocem, majkom, riječju: kraljem?

GUBEC

(poda Pozepcu ruku - ganuto)

Hoću!

JEDNI SELJACI

Tako valja!

DRUGI SELJACI

To je riječ pametna!

GUBEC (ozbiljno)

Vi me kraljem svojim izabraste,
Ali sad me i slušati treba
Kao što se kralj slušati mora!...

JEDNI SELJACI

E, naravno!

DRUGI SELJACI

Nije drugačije!

GUBEC

(Pasancu, Pozepcu i Gregoriću - ozbiljno)

Znate li vi što sam vama jučer
Rekô?

**PASANEC, POZEBEC I
GREGORIĆ**

(u jedan glas)

Znamo!

GUBEC

Evo zora sviće,
Hajde dakle na put!

PASANEC

Gotovi smo
Odmah poći.

GREGORIĆ

Mi idemo rado.

POZEBEC

Svikud rado kud nam godijer rečeš.

(Odu sva trojica.)

GUBEC

(ostalim seljakom - prijazno)

A vi hajde, svak na svoje mjesto,
Počinite, pjevajte il pijte,
Riječju, čin'te što vam godijer drago
Dok vas budem zvao na kakav posô.

(Sam sa sobom.)

A toga će valjda skoro biti.

JEDNI SELJACI

Pravo ima.

DRUGI SELJACI

Baš govori mudro.

SVI (kličući)

Bog nam živi kralja Matijaša!

(Dok svi kličući odlaze - sunce za gorom
svane)

ČIN PETI

PRIZOR PRVI

Polje stubičko. Na lijevoj strani tabor gospodski. Rano je jutro. - KEGLEVIĆ i ALAPIĆ išetaju iz glavnoga šatora.

KEGLEVIĆ

Eto vraga, tko bi bio lani
To slutio da će kmeti tako
Za godinu dana osiliti,
Da će biti od potrebe s njimi
Na bojnome polju silnom vojskom
Ogledat se?

ALAPIĆ

Pravo imaš, brate,
Ali to se ipak slutit moglo
Da će plodom zlim urodit Taha
Pretjerana strogost. Nije dobro
Nikad kad se tjera mak na konac.

KEGLEVIĆ

Nije, bogme, to nanovo sada
Svatko vidjet može tko slijep nije...
Kad tinjaju pod pepelom iskre,
Ne valja ih nikad punim dahom
Raspirivat, već ih puštat treba

Ondje gdje su, dok god ne utrnu
Same.

ALAPIĆ

(malko porugljivo)

Da, da, ali što sad hasni
Mudrolija kad joj vrijeme nije,
Imali smo kad mudrovat prije.

KEGLEVIĆ

Nemoj tako, ta znaš da od strane
Hrvatskijeh staleža, redovâ
Sve do sada bjehu pokušana
Sva moguća sredstva da se utiša
Buna kmetska, ali sve zaludu...
Ti znaš dobro da se lani dvaput
Radi toga sakupio sabor,
Prvi bješe baš mjeseca svibnja,
Gdje dva slasmo u Beč poklisara,
Keglevića Simu i Berzeja,
Na što opet kralj povjerenike,
Isto tako ko prvi put, zalud
Amo posla da umiri kmete...
Skoro zatim iz drugog sabora,
Kolovoza što bješe mjeseca,
Kotarskoga suca stubičkoga
I susjedskog: Mikulića naime
I Raškaja Matu izaslasmo
Da umire kmete, zatim da ih

Pritjeraju silom da poprave
Oštećenu naletom Turakâ
Ivaničku tvrđu, al je i to
Zalud bilo, pobunjeni kmeti
Ne htjedoše više poslušati
Ni spahijâ ni sudaca svojih,
Već na putu bune ostadoše,
Napredujuć svak dan sve to većma,
Razastiruć kobna svoja krila
Širom cijele zemlje naše, pače
Preko međa hrvatskijeh jurve.

(Stanka - zatim gorko)

Nevolja je, dragi pobratime,
Da bi čovjek izišô iz svijesti
Kad pomisli što za kratko vrijeme
Počiniše pomamni kmetovi.
Ta ti znadeš i sâm kako najprije
Grad stubički, zatim Susjed, Okić,
Kerestinec, Cesargrad i dvore
Punekove stranom razoriše,
Oplijeniše, sravniše sa zemljom,
Stranom pako ognjem popališe,
Grom ih s vedra opalio neba.

ALAPIĆ

Znadem sve to, i ne treba snova
Da izbrazjaš jade i sramote,
Što nas peku gore neg ikoja
Druga rana peći može, a to
Ponajviše stoga što smo tomu
Sami krivi.

KEGLEVIĆ

Što si rekô, brate,
Mi smo krivi? - Kako bi to bilo?

ALAPIĆ

Mi il braća naša, svejedno je!
A zar nisu naši velikaši

Vječnom svojom svađom povod dali
Da se dosad oklijevalo sveder,
Te se nije udarilo odmah
Na buntovne kmete krepko, složno,
Dok još 'vako ojačali nisu,
Već tako se ko godina gladna
Stvar ta vukla i sved odgađala
Do zadnjega sabora državnog,
Što bijaše ljetos prije tri tjedna,
Gdje gospoda na iskrene riječi
Draškovića bana pristadoše,
Te se jadu svomu dosjetiše,
I vlastitom silom oprijeti se
Buni kmetskoj odlučiše krepko.

KEGLEVIĆ

Istina je, žalibože, živa.

ALAPIĆ

Bilo 'e, bogme, skrajnje vrijeme jurve
Uzdati se u se, osobito
Otkako se uvjerismo posve
Da nam carski u krajini bližnjoj
Generali Auersperg i Hallek
Stoga nužne pomoći ne šalju
Što im na sve silne prošnje naše
Nikakova zapovijed iz Beča
U tu svrhu ne stiže od cara.

KEGLEVIĆ

Ništa zato, kad pogibelj prijeti
Domovini, bilo to izvana
Il iznutra, hrvatsko je plemstvo
Tomu viklo jurve od starine
Da se uzda u vlastitu snagu
I moć svoju vazda, ne u tuđu...
Tako nekoć slavni pređi naši
Učiniše, tijekom se proslaviše,
Tako dosad i mi učinismo
Odbijajuć Turke naletnike,
Tako treba i sad da činimo

Gdje s kmetovi boj dijeliti treba,
Pa će sreća nam junačka dati
Da ćemo sad opet pobijediti.

ALAPIĆ

Morat ćemo, jer je to sramota
Strašna za nas što do sada kmeti
Pobunjeni, naočigled svijetu
A usprkos nama uradiše...
To je ljaga na čistome grbu
Plemićkome, što ju drukčije nije
Oprat moći van bundžija krvlju.

KEGLEVIĆ

To će biti, ufam se, još danas,
Samo treba još da pričekamo
Zrinjskog Đuru s odjelom njegovim,
I Plovdina s njegovim, pa ćemo
Udariti odmah na seljački
Tabor što je ondje s desne strane
Na tom polju (porugljivo)
gdjeno sad stoluje
Kralj Matijaš Gubec međ seljaci
Što se ludo oko njega kreću
Ko svjetina oko pijanoga.

(Čuju se zvuci bojne trublje)

ALAPIĆ

Prijateljâ bit će koj od naših
Što sad s četom tu dolazi svojom.

PRIZOR DRUGI

PRIJAŠNJI – ZRINJSKI

ZRINJSKI

Zdravo, braćo, evo mene s četom
Mojom ovdje!

(Rukuje se s Keglevićem i Alapićem.)

KEGLEVIĆ

Baš nam dobro došô!

ALAPIĆ (Zrinjskomu)

Nuder kaži, nosiš li nam dobrih
Vijesti?

ZRINJSKI

Dosta dobrih.

KEGLEVIĆ

Kaži nam ih.

ZRINJSKI

Ukratko ću: - Sa svojom sam četom
Baš prek jučer blizu Kerestinca
Nagazio na buntovni čopor
Pod vojvodstvom zloglasnog Pasanca.
Ja ko munja odmah na nj navalih,
Te potukoh srećno te seljake,
Što li od njih u bici ne pade,
To se vrag zna kuda razbježalo.

KEGLEVIĆ

(Zrinjskomu - radosno)

Tako valja, vidi se u tebi
Da krv teče slavnih Zrinovića.

ZRINJSKI

Al očito ipak priznat moram
Da i mojih ljudi dosta pade,
Jer se kmeti, videć primjer svoga
Bijesnog vođe, junački branjahu,
Dok najposlije, kao manje vješti
Boju, mojoj sili podlegoše.

(Čuju se nanovo zvuci bojne trublje)

PRIZOR TREĆI

PRIJAŠNJI – PLOVDIN

KEGLEVIĆ

Zdravo! jesi l' svojom četom došô?

PLOVDIN

Jesam, brate, i to s izabranom...
Vodim uprav četiri stotine
Konjanikâ, iskusnih vojnika.

KEGLEVIĆ (radosno)

Tijem bolje, takovih nam treba.

PLOVDIN

A niste li ništa iz susjedne
Kranjske čuli i Štajerske?

ALAPIĆ

Nismo.

PLOVDIN

Vijest vam dakle važnu javit mogu
Da su naime dva čopora kmetâ
Buntovnijeh štono baš u Kranjsku
I Štajersku onomadne silno
Provališe, uništena sada.

KEGLEVIĆ

(veselo klikne)

Je l' moguće?

ALAPIĆ

Kako se to zbilô?

PLOVDIN

Prvi čopor, baš od dvije hiljade,
Pod vojvodstvom seljaka Pozepca
Sretno prodre do Kostajnovice,
Al tu bude od baruna Turna,
Iza kratke nu žestoke borbe,
Svladan, razbit, i potjeran silno
Preko Krškog kraj Save, gdje mnogi
Kmet bježeći zaglavi u rijeci.
Drugi čopor brojeć tri hiljade,
Što ga bješe predvodio seljak
Nam poznati Gregorić Ilija,
Bude ondje blizu svetog Petra
Kod Kunšperga, a od Štrotenbaha

U žestokoj bici sretno svladan.
Što od jednog i drugog čopora
Kmetskog ispod sablje tad uteče,
To se opet zbježa, ja bih rekô,
U te naše strane, da se opet
Tu sakupi snova pod zakriljem
Vražjeg Gupca, uprav ko pilići
Pod kreljuti kvočke. (Gnjevno.)

Al se ufam,

Sad se hoće u nje zaletjeti
Sokolovi, ptice plemenite,
Čapkam zgrabiti kvočku i piliće,
Te istrijebit paklenu tu živad.

KEGLEVIĆ (Plovdinu)

Među njimi ipak i pijetlova
Ljutih ima što bi lako mogli
Slomit krilo gdje kojem sokolu.

PLOVDIN

Kuda ciljaš, znadem, al ti kažem
Da bi meni uprav milo bilo
Kad bih se ja ili s Gupcem samim,
Ili pako s onim, kako vele,
Toli bijesnim sastao Pasancem.

ALAPIĆ

Da, bijesna je ovo pasja vjera,
Ta o njemu uprav kažu da je
Buntovnika od sviju najgori
Što se tiče osvete na plemstvo.
(Plovdinu.)

Ja ne sumnjam, dragi Vladislave,
O hrabrosti tvojoj ni najmanje,
Al ti ipak velim da bi živa
Okršaja bilo da se s njime
Ti sastaneš u današnjoj bici,
Jer znam tebi da napose radi
Baš o glavi, želeć osvetiti
Maru svoju što si mu ju 'nomad
Obljubio, u smrt natjerao.

PLOVDIN

Briga mene za njegove prijetnje!
Uostalom što godijer učinih,
Ja zaista nimalo ne žalim,
Jer plijen, bogme, bješe lijep svakako
I dostojan da se silom otme,
Al ja žalim i žalit ću uvijek
Što mi se je nesretnim slučajem
Tom prilikom ljepši plijen izmakao...
(Vatreno.)

Mara bješe lijepa, al još ljepša,
Mnogo ljepša jeste krasna Stana,
Baš ko ruža što je mnogo ljepša
Od ljubice... Ali ništa zato,
Što se meni onaj put izmaknu,
Doć će vrijeme skoro gdje će mene
Morat zapast i taj plijen gospodski.

KEGLEVIĆ (Plovdinu)

Pust'mo, brate, to na stranu sada,
Gdje nam se je razgovarat treba
O važnijih stvarih.

ALAPIĆ (Plovdinu)

Kaži jošte,
Nisi l' ništa čuo o našem
Pobratimu, a ujaku tvome?

KEGLEVIĆ

Kako mu je?

PLOVDIN

Bogme naopako,
Ta vi znate sami kako njega
Uzdrmaše lanjski događaji
Kad mu kmeti naletom uzeše
Grad Stubicu, a zatijem i Susjed...
Ulozi ga ko ljutica guja

Tad spopadnu te od ono doba
U Zagrebu boluje jednako,
A nij' nade da će se pridići
Od bolesti, budući mu svak dan
Sve to gore... Mislim da će teško
Još koj danak proživjeti moći...
Da nij' toga, vjerujte mi, braćo,
On bi sada tu međ nami bio
Te bi našu vojsku predvodio
Samo da se bundžijam osveti
Što ih sad u najvećoj boli
Neprestano ruži i proklinje.

ALAPIĆ

A kneginja?

PLOVDIN

(sažimajuć ramenima - porugljivo)

Ne znam gdje je sada.

ZRINJSKI

(što je dosad sa strane stajao i sve slušao,
stupi pred Plovdina - krepko)

Ja znam, ako ti to zbilja ne znaš
Ili nećeš da znaš... (Izvadi i pokazuje list.)

U toj knjizi

Evo javlja nesretna mi sestra
Da se iz svog tihog utočišta -
Kamo bješe radi surovosti
Svog supruga, ko što sami znate,
Pribjegnula lani - sada opet
Povratila k bolesnomu mužu
Da ga barem u bolesti teškoj
Ne ostavi sama.

KEGLEVIĆ

To je alem
Izmeđ ženâ.

ALAPIĆ

Jest, bogami, uzor.

ZRINJSKI

Ja sved mislim da moj šurjak Tah
Take žene zaslužio nije...
Nu sad valjda gdje mu se primiče
Čas odsudan, znat će ju ocijenit.

KEGLEVIĆ

Ako l' umre, ipak će još jednu
Prije smrti imati utjehu,
Da će naime, zacijelo se nadam,
Bit osvećen od nas jošte danas.

PLOVDIN (Kegleviću)

Što čekamo? - A zašto na kmetske
Pasje vjere ne udremo odmah?

KEGLEVIĆ

(ozbiljno - Plovdinu)

Ustrpi se jošte malo. Treba
Da pričekam uhodu svojega,
Štono sam ga poslô da raspita
Još ponešto, izdaleka tabor
Da obiđe kmetski ne bi l' štogod
Saznô što bi nama od koristi
Biti moglo?

PLOVDIN

Tko je ta uhoda?

KEGLEVIĆ

(ponešto porugljivo)

Znaš ga dobro, špan je Tahov: Škanjec.

PLOVDIN

Taj je valjan za onakav posò
Gdje god treba štogod nanjušiti,
Samo mi se čini da je strašiv.

ALAPIĆ

To su većom stranom sve uhode,
Ili slične bagre ljudi, ali
Ipak idu kud ih čovjek šalje
Samo da tim novca steći mogu.

PRIZOR ČETVRTI

PRIJAŠNJI. - ŠKANJEC koji smjerno pred
gospodu stupa.

KEGLEVIĆ (Škanjcu)

Kaži brzo što si prokopao?
Jesi l' vojsku uhodio kmetsku?
Koliko ih ima? - A jesu li
Spremni na boj s nama?

ŠKANJEC

Bez zamjere,
Gospodine kneže, teško jeste
Ujedanput na sve odgovorit,
Al ću kazat sve što znadem, redom,
Akoprem to šala nije bila
Kradomice sve to ispipati...
Ala bože, da su me šćepali,
Živa bi me zasigurno bili
Oderali.

PLOVDIN (porugljivo)

Ne bi škoda bila.

ŠKANJEC

(također porugljivo)

Hvala lijepa, dragi gospodine,
Al kažite, ako boga znate,
Tko bi tada s vami ubuduće
Otimao lijepu selsku vile?

(Plovdin ponešto osramoćen gleda na drugu
stranu.)

KEGLEVIĆ

(Škanjcu - strogo)

Šuti o tom, pa mi odgovori
Na ono što te pitah prije.

ŠKANJEC (smireno)

Da, da,
Hoću... Znajte dakle da su kmeti
Zdesna ondje na kraju tog polja
Širokoga sad utaboreni.

KEGLEVIĆ

(osiječe se na Škanjca)

To već znamo.

ŠKANJEC

(lukavo se smiješeći)

Dobro, al ja ne znam
Da li znate, kneže milostivi,
Da ih ima do dvadeset hiljad.

ALAPIĆ

Što do vraga?

KEGLEVIĆ

Toliko ih ima?

ŠKANJEC

Da, toliko, ako ne još više.

PLOVDIN

Nemoj grede činiti od dlake,
Tebi se je valjda to u strahu
Prividjelo... To ne može biti.

ŠKANJEC

Ako meni to ne vjerujete,
A vi hajde na onaj brežuljak -

(pokaže nadesno gdje se vidi mali brežuljak)

Otkuda je svu poljanu širom
Pregledati moći, pa kroz durbin
Pogledajte, vidjet ćete tada
Da li lažem.

KEGLEVIĆ

Može biti, može,
Ako čovjek i to na um uzme
Da im pomoć sa svih strana stiže,
Osobito otkako jur znadu
Da se vojska naša na njih sprema.

ŠKANJEC

K tomu treba da još i to znate
Da se ostanci razbijenih četa:
Posavačke, Štajerske i Kranjske
I njihove vođe - sva trojica -
Pod šatori kmetskim jur nalaze.

PLOVDIN

Ja sam rekô da će tako biti.

KEGLEVIĆ (Škanjcu)

Imade li još što da mi javiš?

ŠKANJEC

Imam, bogme, i to je važnije
No ostalo što sam jur javio,
A to jeste da su buntovnici
Zbor zborili jučer, proglasivši:
Da će odsad bit slobodni posve,
Nezavisni od svoje vlastele,
Kojoj više nikad plaćat neće
Desetine, a ni devetine
Ili drugog kakvog godijer danka.
Zatim bude i to zaključeno:
Da se mjera svud veća uvede,
Da se zemlje i imutak svuda

Među kmete jednako razdijele...
Tako vele, moći će jedino
Stare svoje opet steć pravice.

(Sva gospoda planu od srdžbe.)

KEGLEVIĆ

Tako li je?

ZRINJSKI

Gle, gle, ništa više?

ALAPIĆ

Što se htilo, to se babi snilo...
Te pravice seljačke bi bile
Na taj način najveće krivice
Za nas... Aja, kume, iz te melje
Kruha biti neće za nas živih.

PLOVDIN

Neće, bogme, dok je još jednoga
U Hrvatskoj pravoga plemića.

KEGLEVIĆ

Ala su se grdno jur smutili,
Rep i glava gdje im je ne znadu
Od objesti puke.

ALAPIĆ

Vidite li

Da je sam vrag - kmetski taj kralj Gubec
O kom neki tvrdiše da jeste
Čovjek pošten... To bogami nije,
Kad u prava naša dirat smije.

ZRINJSKI

Trebalo je svakom otprije znati
Da je zalud u pauna perje
Kad se njime ponosit ne umije,
I u gori pitomost u vuka
Kad mu nitko vjerovati neće.

PLOVDIN

Svijet će nam se rugati očito,
Svatko nama pljuvati na obraz
S punim pravom ako im se ljudski,
I to smjesta baš ne osvetimo. (Strasno.)
Hajdmo na njih!

KEGLEVIĆ

(krepko - Plovdinu)

Stani jošte malo,
Prije omjeri, pa onda poskoči!
Tko posrne, mudrovat mu brane.
I meni je, vjeruj, drzovitost
Tijeh kmeta tako dodijala
Ko i tebi, al tu treba ipak -
Prije neg se boj zametne ljuti,
Koj će, znam ja, vrlo žestok biti,
I rod mnogi u crno zaviti
S obje strane - treba dakle prije
Skrajnje sredstvo jošte pokušati
Ne bi li se ipak cilj postigô
Bez prolića krvi prem tolike.

(Gospoda ostala uznemire se nešto.)

PLOVDIN

(porugljivo i žestoko - Kegleviću)

Kakvo sredstvo još predlagat možeš,
Gdje se radi sad o časti našoj?

KEGLEVIĆ

(skoči prama Plovđinu - veoma krepko i strogo)

Ne predlažem, već zapovijedam!

(Plovđinu isto tako kao i ostaloj dvojici gospode)

Vaš sam vođa! - Staleži me naši
I redovi izabraše složno,
Isti pako ban naš potvrdi me,
Poslušati dakle mene treba,
Jer i ja znam što mi činit valja,
Bez uvrede časti vaše i svoje!...

(Umjerenost - Škanjcu)

A jesu li što oboružani
Buntovnici?

ŠKANJEC

Baš najbolje nisu,
Al su željni pobiti se s vami.
K tomu ima u njih do trideset
Lubarada dugačkijeh, zatim
I topova nekol'ko na kolih.

KEGLEVIĆ (gospodi)

Čujete li što taj pripovijeda?

ALAPIĆ

Vrag odnio tog prokletog Gupca!
Zadat će nam dakle dosta posla,
Pa još slutim, posla krvavoga.

KEGLEVIĆ

Zato dakle treba prije boja
Jošte jedno pokušati sredstvo. (Škanjcu.)
Ti ćeš ići sad u tabor k Gupcu -

ŠKANJEC

(uplašen, zakrči Kegleviću riječ)

Što rekoste, gospodine kneže,
Ja da idem k Gupcu? - Volio bih
Vrelo gvožđe dohvatiti zubmi
Neg da činim ko što mi velite.

KEGLEVIĆ (strogo)

Morati ćeš, ja ti zapovijedam!

ŠKANJEC (uplašen)

Za pet rana božjih, ta to znači
Tamo nosit glavu baš u torbi.

KEGLEVIĆ

(turi mu punu kesu novaca u torbu)

Nosit ćeš ju lašnje kad u torbi
Puna kesa dukata zazveči.

ŠKANJEC

(ponešto umiren)

Dobro, dobro, gospodine kneže,
Ali zašto nikom od gospode
Ne velite da tamo ide?

KEGLEVIĆ

Zato

Jerbo to bi ispod dostojanstva
Gospodskoga bilo - razumiješ li?...
Ti ćeš dakle poč ko glasonoša
Moj onamo, a ja ću ti dati
Za sigurnost pod oružjem pratnju.

(Smiješeci se.)

Hoćeš li ju?

ŠKANJEC

Hoću, e dakako!

To se vašem pristoji glasniku...
A što ću reć Gupcu kada dođem?

KEGLEVIĆ

(izvadi ispod haljine list, te ga poda Škanjcu)

Tu mu predaj knjigu, pa mu reci:
Da si dobro skupa sa drugovi
Na um uzme što mu knjiga piše.

ŠKANJEC

(počeše se po glavi, te smućen, ogledajući
list, govori)

Al ja ne znam da li će baš Gubec
I njegovu znat čitati ljudi...
A ja isto tako čitat ne znam. (Gospoda se
smiju.)

KEGLEVIĆ

(porugljivo Škanjcu)

Pravo imaš, vjerojatno jeste
Da kralj Matijaš čitati ne umije,
Ja ću dakle kazat svom pisaru
Da te prati... Idi dakle odmah,
Pa si pamti što će odlučiti,
Što li opet poručiti kmeti. (Gospodi.)
A mi ćemo sada pregledati
Vojsku svoju da bude na mahu
Kad ustreba navalit na kmete
Kojih ima bog i duša, više,
Mnogo više negoli nas brojem,
Al nipošto srcem junačijem
I vještinom bojnom s kojom ćemo,
Ja se ufam, pobijediti danas.

(Ode s ostalom gospodom)

ŠKANJEC

(zaostaje malko - zatim polagano odlazeći -
sam sa sobom)

Ić ću i ja, premda mi je tako
Ko da će me sad groznica spopast...

(Obrće glavom)

Čudni su to ljudi, ta gospoda,
Svi na jedno uprav brdo tkani,
Sve na tuđa samo leđa rado
Vijek toware... (Obazre se)

Pravo vele ljudi

Da nij' dobro s njimi trešnje jesti,
Jer nam često bacaju koštice
Baš u lice, ko sad evo meni...
Al ne marim, u mene su barem
Te koštice pozlatili lijepo...

(Izvadi kesu iz torbe, ogleda ju, te zatim opet
turi u torbu)

Za seljake pako, premda jesam
I ja rođen seljak, baš ne marim,
Osobito otkako sam vidjeh
Kako veće ribe manje jedu,
Što bog tako valjda jur odredi,
A ja ga lje pitat neću: zašto? (Ode)

PRIZOR PETI

Polje stubičko. Na desnoj strani tabor
seljački. Sunce upravo grane. - GUBEC,
GREGORIĆ, PASANEC, POZEBEC,
LEPOIĆ i GOZETIĆ stupe naprijed -
Vojska stoji straga poredana.

GUBEC

Sunce granu, a čas se primiče
Odlučivi, jer kretanje vojske
U taboru gospodskome znači
Da su ondje na boj isto tako
Jur gotovi kao i mi ovdje. (Gregoriću)
Jesi li još štogod opazio
Izvanredna prije kad si straže
Povukao natrag?

GREGORIĆ

Nisam ništa.
Do jedino kletog špana Škanjca
Štono sam ga zatekô sa jednom
Našom stražom baš u razgovoru.

PASANEC

A zašto ga nisi uhitio
Ko uhodu?

GREGORIĆ

Uzmako je hitro
Ko lisica, vidjev me zdaleka.

POZEBEC

(grozeći se pešču - žestoko)

Ala da mi dođe taj u ruke
Vražji Škanjec, volio bih nego
Da ulovim utvu zlatokrilu,
Il da stečem bogzna kakvo blago.

GUBEC

Neće, vjeruj, ni on ubjegnuti
Svomu sudu.

LEPOIĆ (Pozepcu)

Svaki uzao dođe
Na svoj češalj, doć će i taj, brate...

(Opazi prvi Škanjca gdje dolazi s pratnjom)

Al što vidim! - Gle'te, braćo, eno
Gdje upravo k nama sad dolazi.

GOZETIĆ

Jest, bogami!

GREGORIĆ

Da, da, Škanjec glavom.

POZEBEC (žestoko)

Dolje s njime!

PASANEC (bijesno)

Na komade sada
Kleto ovo posijecimo pseto!

GUBEC (krepko)

Stante, ljudi, i mirujte posve,
Ta vidite da od protivnika
Kao glasnik dolazi ovamo.

PRIZOR ŠESTI

PRIJAŠNJI. - ŠKANJEC s pratnjom.

ŠKANJEC

(pristupajući k seljakom, ogleda se strašivo
zatim Gupcu)

Ja dolazim, to treba da znate,
Kao glasnik milostivog kneza
I vojvode Keglevića amo,
To donoseć pismo vam od njega.

(Podaje Gupcu list Keglevićev)

GUBEC

A zar nije knez Keglević mogô
Nać pod knjigu boljeg knjigonošu?

ŠKANJEC

(ponešto uvrijeđen)

A što meni fali?

GREGORIĆ

(porugljivo)

Ništa drugo
Do konopac oko vrata.

PASANEC (zlobno)

Vjeruj,
Još bi šteta za konopac bila
I za granu gdjeno bi visio,
Jer sigurno bi se osušila
Noseć tako otrovnu jabuku.

POZEBEC (srdito)

Kolcem dakle ubiti ga treba
Ili toljagom kao psa bijesnoga.

ŠKANJEC

(sam sa sobom)

Ovi bi me počastili lijepo
Da tu nijesam došô kao glasnik.

GUBEC

(Škanjcu - umjereno)

Zašto nije knez tvoj poručio,
Što je htio?... Ta mogô je znati,
I zacijelo znao je da nismo
Vješti čitat knjige, premda drukčije
I mi znamo dobro razlučiti
Crno od bijela, pravo od neprava.

ŠKANJEC

Ne znam zašto knez to ne učini,
Ali -

PASANEC

(Zakrčiv Škanjcu riječ - gnjevno)

Knez je valjda time htio
Da se nama ruga... Nije l' tako?

GUBEC

(dostojanstveno)

Ako je to zbilja knez hotio,
A to sebe samog tim obruži.
Takav rug je nedostojan, podal!

ŠKANJEC

Htjedoh jurve reći - al mi onaj

(pokazuje na Pasanca)

Riječ zakrči prije - da knez posla
Svog pisara amo u tu svrhu
Da pročita pismo.

(Pisar stupi naprijed.)

GUBEC

(podav pisaru list)

Čitaj dakle
Što nam javlja knjiga.

NEKOJI

Čujmo! Čujmo!

PASANEC

Zašto da se čita? - To ne treba!
Svaki od nas što nas ima ovdje,
Premda čitat i pisat ne znamo,
Ipak tol'ko soli ima u glavi
Da unaprijed može znat il slutit
Što nam piše knjiga, čim pomisli
Od koga je, od koje li strane.

POZEBEC

Pravo imaš, nesuđeni zete,
Ne treba nam slušati što piše.

GUBEC

(strogo - Pozepcu)

A ja hoću da se list taj čita!
Trebâ da se posve uvjerimo
I da znamo što sad tek gatamo...
Čujmo dakle što nam piše. (Pisaru.)
Čitaj!

PISAR (čita glasno)

"U našega bana Draškovića
Te staležâ i redovâ ime
Vama, kmetom našim nepokornim,
Javit imam da - pošto budete
Razumjeli što vam knjiga piše -
Sve oružje svoje odložite,
A nadalje da se izručite
Bezuvjetno milosti gospode
I njihovim naredbam unaprijed...
Ako l' tako vi ne učinite,
Naopako po vas i po vaše!
Promislite dakle što vam kažem,

Dok prekasno nije - i to prije
Negoli se boj zametne ljuti
Na tom polju gdje će past krvave
Kocke vaše nesreće sigurno.
To vam piše i na znanje daje,
Da se znate po tomu ravnati,
Knez Keglević Mato, vojevoda."

(Svi seljački vođe - osim Gupca - strašno se
uzbune)

GUBEC

Jeste li čuli, braćo?

LEPOIĆ

Čuli jesmo
I spoznali odmah glas gospode,
Ko glas vuka il vrana gavrana
Po grakanju i po zavijanju.

GOZETIĆ (Škanjcu)

A jesu li tvâ gospoda ondje
Poludjela, ili pako misle
Da smo nore baš kušali gljive,
Pa da ćemo zubi a i nokti
Prionuti i pristati na to
Što nam pišu? (Prkosno)
Boga mi, nećemo!

GREGORIĆ

Nas se takve riječi ne primaju,
Bile one slatke ili gorke,
Bile crno na bijelu črčkane
Il slovljene, to nam je svejedno
Te je za nas baš ko glas u vjetar!

POZEBEC

Na led tanak nas navesti neće
Ta gospoda, makar kako mudra,
Znamo i mi gdje vrag kašu melje.

PASANEC

Ni prijetnjami uplašit nas neće
Il utjerat u rog kozji više,
Jer pravednu svoju stvar branimo.
U ostalom pako mislimo si:
Što pas laje, to ti vjetar nosi.

ŠKANJEC

(Gupcu i njegovim vođam)

A što ćete gospodi poručit?

GUBEC

Reci njima: da ćemo mi sami
Ovčas doći da odgovorimo.

POZEBEC

Puškom, sabljom, kolcem il sjekirom,
Kako bude koji od nas mogô,
Al će svaki ipak odgovorit
Dobro.

GUBEC (Škanjcu)

Idi, pa im tako reci.

(Škanjec s pratnjom ode.)

PRIZOR SEDMI

PRIJAŠNJI bez ŠKANJCA.

GUBEC

Sad nikakva više za nas nema
Put a natrag, niti nam ga treba,
Već nam samo naprijed k cilju našem
Krčit valja stazu krvlju svojom.

(Odvažno i krepko)

Zato ništa što su dosad naše
Tri pomanje čete pobijene
U bitkama... Nas tu ima više,
Te ćemo se radi tih poraza
Osvetiti... Bit će nam u pomoć
Bog pravedni prot nepravednikom,
Između kojih glavnog - ko što čujem -
Kneza naime Taha, nas mrt bolna,
Jur se možnim svojim prstom taknu
Očevidno.

GREGORIĆ

Doć će isto tako,
Ja ne sumnjam, red još i na druge.

POZEBEC

Hoće, bogme, inače bi morô
Svisnut čovjek.

PASANEC (gorko)

Il' bi morô sumnjat
O božijoj pravdi.

GUBEC

(ozbiljno, nu blago - Pasancu)

Nemoj tako!
Bog što čini, vazda dobro čini,
Makar kako.

(Čuju se u taj par izdaleka bojne trublje gos-
podske vojske, - Gubec nastavi krepko.)

Čujete li trublje
Kojimi se dušman oglašuje? -
Mučno mu je čekati il dočekati,
Treb a barem da ga susretnemo
Na pol puta... (Ozbiljno.)
Al još prije boja
Čujte što vam kazati imadem.

(Veoma ozbiljno, svečano i glasno, da ga svi
mogu čuti)

Pomislite, braćo i drugovi!
Što će od nas biti, što l' od vaše
Malodobne djece ako sada
U tom boju gospoda pobijede,
Vjerujte mi one muke nema,
Ni tereta na ovome svijetu
Što se vama nametnuti neće,
Valja dakle nama pobijediti
Ili pako junački umrijeti. (Uzneseno)
Sada treba s oružjem u ruci
Sloboštinu i pravice stare
Opet steći i osvojiti sasvim,
Il nanovo past u staro ropstvo...
Evo to je što svakoga čeka,
Tu drugoga sad izbora nema,
Izaber'te što je vama drago.

PASANEC

(krepko i žestoko)

Tu izbora nema do jedino:
Boriti se, svladat, ili pasti.

MNOGI GLASOVI

Da, da, drugog tu izbora nema.

GUBEC

Još vam kažem, pomislite i to
Da nas ima na hiljade više
Nego onih što su proti nama,
Deset naših na jednoga od njih
Brojit možeš. Ne bojte se dakle,
Već udrite složno... A napokon:
Ako ima među nami tkogod
Koj ne misli kakono mi drugi
I koj sada s nama pregnut neće
Da se bije i krvcu proljeva,
Ja ga molim - još prekasno nije -
Te ga kumim bogom velikijem
Neka ide otkuda je došô
Da ostale ne plaši družine.

(Nitko se u vojsci ne miče)

Svi šutite? - Nitko se ne miče
Da ostavi braću?... Svi ste dakle
Jedne misli, svi na boj gotovi?

SVI (uzneseno)

Jesmo, jesmo, samo nas ti vodi!

PASANEC (strasno)

Proklet bio svaki izdajica,
A odvijeka do božjega suda!

MNOGI GLASOVI

Tako bilo, proklet bio vazda.

GUBEC (krepko)

Postavite dakle, četovođe,
Čete svoje... Barjake razvijte!...
Rožničari, rogom znak podajte!...

(Mahnuv buzdovanom podaje znak - zatim
poviče ushićeno i krepko)

Hajd sad sa mnom složno na dušmana,
Za slobodu i pravice naše!

SVI

(uz bojnu glazbu viču)

Hajde u boj za pravice stare!

PRIZOR OSMI

ŠKANJEC sam

Stubičko polje. - Čuje se gdje boj podalje
iza prizora bjesni.

ŠKANJEC

(polagano dolazeći s puškom - sâm sa sobom
- strašivo)

Evo mene, kao psa u čunu,
Ne znam što ću. - Svud se uznjihala
Oko mene bitka, kao vali
Bijući se o grebenih silnih...

Kamo sreća da sam uistinu
Škanjec sada, ja bih poletio
Tamo u goru glavom bez obzira;
Al ovako ne mogu nikamo
Sad pobjeći niti se sakriti,
Jer sam uprav usred toga polja
Prokletoga gdje ni grma nema
Da tu čovjek za nevolju čučne
Ko zec kada silno daždi i grmi
I kad strijele pucaju okolo. (Uzdiše, pa
nastavi)
Jadan Vide, jada ne vidio,
Ni dočekô! - A što će sad biti?
Ja se bojim bit će sijaseta,
Osobito kad pomislim kako
U snu opet vidjeh ko vješticu
Babu Katu, pokojnu mi ženu -
Bog joj dao duši, gdje je, toplo
Za sve muke kojima je nekoć
Mučila me za života svoga,
A i sada mučit ne prestaje -
Mislilo sam da ću moći u miru
Živjet bez nje, ali kako vidim,
Ne dadu joj mirovati vrazi
Baš ni ondje, zašto svak čas dođe,
Te se u snu meni ukazuje,
A to svagda na zlo neko sluti,
A to zlo se sada uistinu
Može lako zbiti s koje strane
Otkud mu se nadam i ne nadam.

(Predomisli se nešto)

A sad neću više tu da stojim,
Ovamo se jur borci primiču,
Idem ne bi l' meni sreća dala
Da se ipak sretno u metežu
Gdje provučem.

(Opaziv Pozepca gdje upravo proti njemu
ide, sav potrne - strašivo.)

Jao! - Eto vraga!

(Odmiče.)

PRIZOR DEVETI

PRIJAŠNJI i POZEBEC

POZEBEC

(otisnuv se za Škanjcem - poviče)

Stani, rđo! Sad mi uteć nećeš.

ŠKANJEC

(postoji - strašivo, nu ipak prkosno)

Čuvajder se, jerbo i u meni
Sad već srce poče uzigravat
Od junačke želje i radosti.

POZEBEC

(gnjevno i porugljivo)

Da vidimo nije l' možda od straha?

(Navali na Škanjca)

ŠKANJEC

(opet nagne bježati, ali dosjetiv se pušci
svojoj, stane - skine ju hitro s ramena, nateg-
ne i naperi na Pozepca - zlobno)

Na Pozepče, pozeblo ti srce
Od te puške!

(Odapne pušku na Pozepca, ali ga ne pogodi)

POZEBEC

Zlo ti sastavila.

(Škanjec baci pušku, te nanovo hoće da bježi, ali Pozebec u taj mah priskoči)

Evo tebi, pseto, što te ide!

(Lupi Škanjca toljagom po glavi. - Škanjec se mrtav na zemlju svali, a Pozebec ode opet na bojište.)

PRIZOR DESETI

KEGLEVIĆ i ALAPIĆ dolaze sabljami nasrćući na GUPCA koji se teškim buzdovanom brani.

KEGLEVIĆ

Predaj nam se!... Evo vidiš, dva smo Proti tebi.

GUBEC

Tim slavnije za me!
A predat se neću dok uzmoгу
Mahat rukom.

ALAPIĆ

Evo tebi dakle!
To je, da znaš, od gospodske ruke.

(Zamahne, te hoće da posiječe Gupca)

GUBEC

(odbiv Alapiću udarac - ošine ga buzdovanom)

A to tebi opet od seljačke
U zamjenu!

ALAPIĆ

(pošto mu desna ruka sa sabljom klone - Kegliću)

Ha, ranjen sam teško...
Sustati ću!

KEGLEVIĆ

Nemoj, brate, drž' se!
Pa za naša bij se stara prava.

GUBEC

(poviče glasno)

Al su naša ipak još starija...
A ja ću se biti u to ime!

(Navali žestoko na oba protivnika, te ih otisne natrag za prizor.)

PRIZOR JEDANAESTI

Pošto je GUBEC KEGLEVIĆA i ALAPIĆA silnom navalom svojom otisnuo stupi gotovo u isti čas zdesna PASANEC, a slijeva PLOVDIN na pozorište. - Čim se opaze,

uzdržću od silna gnjeva te se očima
strijeljaju. Obojici su sablje u rukama.

PASANEC (gnjevno)

Ne ovamo, vojvodo Plovdine,
Jer ti ovdje utjecišta nema!

PLOVDIN (gordo i zlobno)

Ako nema ondje utjecišta!
Tu još manje ima povratišta!

PASANEC

(korači prama Plovdinu)

Da vidimo!

PLOVDIN

Vidjet ćeš i ćutjet,
Primakni se samo bliže!

PASANEC

(zaleti se na Plovdina)

Tu sam!

PLOVDIN

(dočeka Pasanca sabljom)

Dobro došô! (Biju se.)

PASANEC

Bolje našô, vražji
Otmičaru!

PLOVDIN (u bjesnilu)

Jezik ću ti sabljom
Iščupati, te već nećeš moći
Ubuduće lajat ni ujesti.

PASANEC

(grozno se smiješeći)

Samo tebe još ujesti moram,
Tad ne marim makar danas umro.

PLOVDIN

Pomoz', vraže!

(Zamahnuv strašno, udari na Pasanca.)

PASANEC

(odbiv sretno udarac - muklo)

A ti meni, Mare!

(Udari i posiječe Plovdina - zatim uzdahne
duboko)

Tako valja! sada mi odlanu.
Buduć da sam dug taj odvalio,
Sad nanovo rado u boj idem.

(Ode - zatim pomalo nestaje graje bojne)

PRIZOR DVANAESTI

Brežuljak blizu kuće Gupčeve, otkud se vidi jedna strana polja stubičkoga. Dan je poslije podne. - MARKO i STANA penju se na vrh brežuljka.

STANA

Bog zna, djede dragi, da l' se ovaj
Boj svršio toli strahoviti?

MARKO (prisluškuje)

Čini mi se da je svršen veće,
Jer se ondje s one strane polja,
Kam se bojni žamor prije povukô,
Sad ne čuje vika ni pucnjava.

STANA

Al kako se svršši?

MARKO

To bog znade,
Al će i nas valjda skoro glasi
O svršetku dopast... (Žestoko.)
Ja ne mogu,
Bog i duša, uhvatiti rala,
Niti orat ni kopati više,
Jer sam prestar, ali zato ipak
Kad pomislim da se tu radilo
O sudbini ubogih seljaka,
Zaigra mi srce od osvete,
Te bih mogo evo tom toljagom,
Jošte starac, mlatit po kukolju
Tom gospodskom što seljačku čistu
Nam otrova bjelicu pšenicu.

PRIZOR TRINAESTI

Prijašnji i GREGORIĆ koji dolazi blijed i
krvav

STANA

(opaziv Gregorića - poviče)

Evo moga zaručnika!

MARKO

Zdravo,
Gregoriću!

STANA

(opazivši da je Gregorić ranjen - strašivo)

Al za boga milog,
Ti si ranjen!

GREGORIĆ

Nisam, Stano, jako,
Nije vrijedno da me pitaš za to.
Ali premda rane žestočije
Bit ne može na ovome svijetu
Nego strijela kad srce probije,
To ni ona nije tako jaka
Da razbije srce u junaka,
Ni ostala ikakova muka,
Kao što je takova nesreća.

STANA (strašivo)

Što, zaboga! - A gdje je moj otac?

(Gregorić šuti, te obori glavu.)

MARKO

Gdje je zet moj, govori, Ilija,
Gdje ostala braća i drugovi?
Što je s bojem?

GREGORIĆ (muklo)

Zlo je! - Sve propade!

(Marko i Stana prenu se, Gregorić nastavi)

Valjda čujete kako se započe
Boj žestoki danas prije podne?

MARKO

Da, da, čusmo, al ti nam ostalo
Sve sad kaži po istini što je.

GREGORIĆ

Kazat ću vam, premda mi nanovo
Bol zadaje opetujuć jade.

(Duboko uzdiše, tad nastavi:)

Znat vam valja da takovu boju
Pametara nema nit će biti
U Hrvatskoj dok god bude svijeta! -
Kad se dakle na širokom polju
Naša vojska s plemićkom srazila,
Zemlja se je s temelja potresla
Od udara silna s obje strane.
Sinu polje od oružja svijetla,
Jeknu bližnja naokolo gora
Od tutnjave topâ i pušakâ
Što grmljahu strašno na sve strane,
Dočim sablje, nož i kose svuda
Odsijevajuć proljevahu krvcu

Što poteče na junačke rane,
Kanda kiša iz oblaka pane.
Stade vika, vriska i lomljava,
Strašna cika i jauk ranjenikâ
Svud naoko poljem širokijem,
Zatim se je od puščanog praha
Iznad naše i plemićke vojske -
Sabijene u pretijesno klupko -
Uhvatio sve to gušći oblak
Iz kojega padat ne prestade
Silna krupa od olova teška,
Dočim isto tako bez prestanka
Sa svih strana zablista oružje,
Baš ko munje kada uz grom sijevnu,
Treskajući iz oblaka crnih.
Da je komu mirno gledat bilo
Boj taj strašni, on bi bio rekô
Da to nije bojak već Dan sudnji...
Četir sata žestokoga boja
Nemilo se krvca proljevala
Po mejdanu i oko mejdana,
Ma kad bilo danu oko podne,
Tada nama, dotle dobitnikom,
Iznenada obrne neruka,
Te plemićka nas pobijedi vojska.

MARKO

Naopako! - Kako se to zbililo?

GREGORIĆ

U žestini borbe ne vidjesmo
Da se čete plemićke, uzmičuć
Sveđ pred nama, jednom ustaviše,
Te sakupiv zadnje svoje sile,
Jednokupno, bijesno i očajno
Na nas s naših baš obaju krila
Konjaništvom, a pješaštvom svojim
Uprav srijedom ko grom iznenada
Siloviti juriš učiniše,
Naše čete odmah uzdrmaše,
A zatim ih, provaljujuć bijesno,
Jur sa više stranâ oboriše
Oborene u bijeg natjeraše,

Razgoneći nemilo bjegunce
Svuda poljem, sijekuć ih nemilo,
I mećući pod kopita konjem.
Što li mahom tad ne pogubiše
Ta gospoda, zarobiše odmah,
Mnoge zatim smjesta povješaše
Po drvetih kraj drumova naših,
Druge opet, povezav im ruke,
I tekuć ih sabljom ili pernim
Buzdovanom, gone sad uz slavlje
Pored konja svojih u grad Zagreb.

STANA

(motreći Gregorića - sumnjivo)

Čuj Ilija, već te jednom pitah,
Zašto nećeš da mi odgovoriš:
Gdje je sad moj otac?

GREGORIĆ

(odvrativ lice od Stane)

Ne pitaj me.

STANA

(primivši Gregorića za ruku - svečano i strasno)

Odgovori, tako tebi boga
I ljubavi naše vjerne, gdje je?

GREGORIĆ

Zarobljen je skupa sa Pasancem,
Te ih sada jur u Zagreb prate
Gdje će njima odmah sud krojiti,
Te već sutra, kao što mi prije
Župnik reče -

(zateže - zatim slabačkim glasom)

Oba pogubiti.

STANA

(sva protrne - jecajući)

Jao, mili jedini moj oče. (Gorko proplače.)

MARKO

(tare si dlanom slijepe oči - ganuto)

S Matom Gupcem propasti će nade
Svih kmetova za dugo vremena...

(Nešto se duboko zamisli.)

GREGORIĆ

(dosjetiv se nečemu)

Stano moja, hoćeš li jedanput
Da još vidiš oca?

STANA

Što me pitaš?

Ta to možeš znati il slutiti,
Da ga vidjet želim svakojako.

MARKO

I ja bih se s njime rado sastô
Još jedanput... Vidjet ga ne mogu
Zbog sljepoće svoje, premda ti ga
Oči duha moga dobro vide
U sjajnosti sveta mučenika
Što podnosi muke za stvar svetu.

GREGORIĆ

Kad ga dakle vidjeti želite,
A vi hajte odmah do Zagreba
Sa mnom sada. Ondje je tavnica
Županijski rođak meni bližnji
Po materi, pošten čovjek drukčije,
Pa nas hoće pustit svakojako
Kradomice za koj čas k uzniku.

STANA

Hajdmo dakle k milom ocu.

MARKO i GREGORIĆ

Hajdmo! (Odu.)

PRIZOR ČETRNAESTI

Tavnica županijska, večernje doba. Ulaze u
tavnicu GUBEC u negvah i TAVNIČAR

TAVNIČAR

Evo tu smo, ali žao mi je
Što ne mogu da ti dadem bolji
Stan do ovaj.

GUBEC

Ništa zato, brate,
Posljednji je stanak moj na svijetu,
Pa svejedno, ili prenoćio
U tavnici ovoj, ili pako
U palači sjajnoj...

TAVNIČAR

Istina je,
Al mi kaži ne bi l' barem htio
Popit koju čašu dobra vina,
I založit uz to malo hljeba?

(Izvadi ispod haljine bocu s vinom i hljeb, te
hoće da stavi na stol)

GUBEC

(odbije prijazno rukom tavnicaču)

Hvala, brate, nisam baš nimalo
Žedan ili gladan... Proć će meni
I bez toga hitro ova noćca.

TAVNIČAR

(sakriv opet pod haljinu bocu i hljeb, krene
da ide - ganuto)

Bila t' laka dakle!

GUBEC

Tako tebi!

(Tavnicaču ode zaključav vrata na tavnici)

PRIZOR PETNAESTI

PRIJAŠNJI bez TAVNIČARA

GUBEC

(gledajući na vrata kud je tavničar otišao -
sâm sa sobom)

Tavničar je, bog i duša, ali
Zato ipak čovjek dobra srca...
Gle, a zašto da se tomu čudim?...
U bademka ima isto tako
Tvrda kora, ali jezgra slatka.

(Ogleda se u tavnici, uzdiše duboko - zatim
nastavi)

Tu sam dakle, a otud ne vodi
Put van k smrti što mi ju osudom
Priopćenom prije dosudiše... (Pouzdanom)
E pa dobro kad drukčije nije!
Te ja moram svakako da umrem
Kao krivac pred zakonom ljudskim...
Da, pred ljudskim, ali ne pred božjim,
On zna što sam htio, pred njim nisam
Zasigurno krivac... Nij' moguće!...
(Gorko)

Ali ne znam - i meni se čini
Ko da ni bog ne obrće glave,
Ko da mu je to najmanja misô
Što se radi sa nesretnim pukom
Kad nepravdu neće da satare.

(Predomisliv se - strpljivo)

Ali kud sam opet zabrazdio?
Što l' sam rekô, u nevolji jadan?
Znat mi treba da je nam umrlim
Raspitati teško djela božja,
U koga je trenut što vijek u nas,
A vjekovi što trenuci oka;
Drukčije se u njega računa,

Neg na zemlji što mi računamo,
Zato mislim da će ipak nekoć
Bolje doba i za kmete doći,
Bog će dati, premda ne znam kada,
Ali sada - još ne bješe vrijeme...

(Sjedne na klupu)

Utješem sam neobično sada,
I pripravan ovaj čas umrijeti,
Da je meni samo još jedanput
Prije smrti sastat se moguće
S tastom Markom i s premilom svojom
Kćerkom Stanom. (Nasloni glavu na ruku)
Zbilja čudnovato

Kako ipak njezin san se vrši...
To zaista san bî čudan... Ali
Čim govorim o snu, evo mi se
Sve pomalo na oči namiče,
Taj tješitelj trudnih i nevoljnih.

(Zaspi. - Odmah zatim stane umiljato i
tihano svirati nevidiva glazba. Iz gibanja
Gupčevih vidi se da sniva nešto. Tad se
ukaže iza njega genij u Marinoj slici, te
Gupcu iznad glave drži lovor-vijenac, na što
on u snu progovara.)

Hvala tebi, blagi stvoru rajski,
Na ljubavi, jer vruće mi čelo
Baš ugodno hladi taj tvoj vijenac...

(Genij malo-pomalo iščezava.)

Kud odmičeš?... Stani jošte malko
Stani da te nešto pitam...

(Sved u snu - žalosno.)

Ode!...

(Glazba sve pomalo prestaje svirati, dok se
Gubec iz sna budi - probudiv se napokon,
tare si oči.)

Mili bože, a šta je to bilo
Sa mnom sada?... Gdje sam?

(Ogledav se žalosno.)

U tavnici.

(U taj par čuje se gdje netko otvara vrata na tavnici)

PRIZOR ŠESNAESTI

PRIJAŠNJI - STANA vodeći MARKA,
zatim GREGORIĆ i TAVNIČAR

STANA

(opaziv oca, poleti k njemu, te mu se savija oko vrata - jecajući i u najvećem očaju)

Moj ljubezni oče!

GUBEC

(veoma ganuto)

Stano moja!

MARKO

(poda Gupcu ruku - drhtavim glasom)

Zdravo, Mate!

GUBEC

Zdravo, mili taste!
Hvala bogu, zadnja moja želja
Ispuni se -

MARKO

Da, s pomoću one
Tam dvojice.

(Pokazuje na Gregorića i tavničara što sve dosad ostadoše kod vrata.)

GUBEC

(pristupi k Gregoriću i tavničaru te se rukuje s njima - srdačno)

Hvala vama, hvala,
Što posljednje čase mog života
Osladiste, ispuniv mi želju.

STANA

(kroz plač - žestoko)

Jao, mene, ti da mi sad umreš?
Ne, ne, oče!

GUBEC

Umiri se, Stano,
Te mi budi postojana kćerka
Kao što si dosad uvijek bila,
Pa pomisli da je svaki čovjek
Za to rođen da jedanput umre.

STANA

(sveđ još plačujući)

Jeste, ali tako, prije reda.

GUBEC

Što ćeš?! Red taj došo je na mene
Uprav sada, a mogô je doći
Isto tako prije ili poslije.
Svi smo ljudi u božijoj ruci...
Al to pust'mo sada gdje nam treba
Prozboriti nekoliko riječi
Što se tiču budućnosti tvoje
I tvog djeda - kad ne bude mene.
(Gregoriću.)
Hodi amo, ti si uvijek bio
Pošten, znam ja, pa ćeš i nadalje
Biti... (Gregorić pristupi ka Gupcu.)
Čuj me: za te i za ove

(pokazuje na Marka i Stanu)

U našem kraju sad opstanka
Više nema poradi progonstva
I osvete teške i preteške
Što vas čeka od gospodske strane,
Bjež'te dakle skupa, a čim prije
U Konjščinu k mogućnom knezu
Konjskom,
Prijatelju, zaštitniku kmeta
Poznatomu, ondje ćete naći
Utočište bar za neko vrijeme...
Hoćete li tako?

GREGORIĆ

Tako ćemo
Ko što nama veliš.

MARKO

Tvoja volja
Nam je sveta kao umirućeg.

GUBEC

(Gregoriću i Stani umiljato)

A vas dvoje pristupite bliže,
Da vas - kao vjerna ubuduće.
Ako bog dâ, druga: muža i ženu -
Blagoslovim sada...

(Gregorić i Stana kleknu tronuti pred Gupca
koji im metne ruke na glave, pogledav uvis -
veoma ganuto)

Tako, djeco!
A sad hajte, nemojte još većma
Otešćati sebi a i meni.

(Gregoriću i Stani kad ustanu)

Hajte, djeco, hajte!

STANA

(savije se plaćući još jedanput ocu oko vrata)

Zbogom, oče!

GUBEC

(ogrli strasno još jedanput Stanu, zatim
Marka i Gregorića).

Zbogom, hajte sada!

(Stana, Marko i Gregorić odu.)

PRIZOR SEDAMNAESTI

PRIJAŠNJI bez MARKA, STANE i
GREGORIĆA

GUBEC

(pošto mu rodbina ode, zastre objema rukama
lice, zatim kao nadvladav bol - tavničaru
umiljato)

Oj, boga ti, dobri moj čovječe.
Ded mi kaži gdje je moj nesretni
Drug Pasanec?

TAVNIČAR

On je tu do tebe
U tavnici bližnjoj. (Čuje se kako zvono
zvoni.)

GUBEC

Čuj zvuk zvona
Sa zvonika crkve svetog Marka...
Što to zvone?

TAVNIČAR

Pitah malo prije.
Pa mi zvonar trkimice reče
Na umoru da je sad knez Tahí.

GUBEC

(prene se nehotice)

Tahí!... Sada?... Bože, to je čudno!
Eto dakle, po treći put ćemo

Sastati se nas dva, ali sada
Drugdje... Ondje... a ne više ovdje.

(Zora sviće.)

Gle, jur sviće zora kroz rešetke,
Meni sužnju javljajuć također
U tavnici tavnjoj novi danak.

(Pogledav uvis veoma ozbiljno.)

Da, da, novi danak! -

(Čuje se pred vratima tavnice štropot
oružanih)

TAVNIČAR

Evo straže,
Gdje dolazi... Jesi li gotov poći?

GUBEC (postojano)

Jesam, brate, hajd u ime božje!

(Vrata se otvore, straža se ukaže, na što
najprije Gubec, a zatim tavničari odu)

PRIZOR OSAMNAESTI

Markov trg u Zagrebu - Malo pomalo zgrne se tu šuteći sila svjetine. Među ostalimi TRI GRAĐANINA zagrebačka. Zatim dolaze MARKO, STANA i GREGORIĆ, te se namjeste blizu građana nedaleko od ugla županijske kuće naprama Markovoj crkvi.

GREGORIĆ (Stani)

Sila svijeta sa sviju je strana
Tu nalegla, nećemo moć proći
Podnipošto s djedom.

MARKO

Ostavite
Mene ovdje, djeco, a vi hajte.
Za me slijepa starca kako-tako!
(Gregoriću.)
Al da tebe tudijer prepoznadu,
Naopako!

GREGORIĆ

(upada Marku u riječ - odvažno)

Bilo što mu drago,
Ja ću ipak s tobom ostat ovdje.

STANA (Marku)

I ja, djede, jerbo vidjet moram
Još jedanput milog roditelja,
Makar sunca više ne vidjela. (Kroz tihan
plač)
Jao tužne mene sirotice!

GREGORIĆ

(Stani, koja stane sve to jače plakati)

Umiri se i ne plači, dušo. (Marku.)
Čuj svjetinu kako se žamoreć
Uskoleba evo iznenada.

MARKO

Znak je, sinko, da dolaze naši.

POJEDINI GLASOVI

Idu! idu iz županijske uze.

(U taj par začuje se zvonce s tornja na
Dvercih, te ujedno žalobna, mukla glazba,
koja traje sve do kraja ovoga i devetnaestoga
prizora.)

GREGORIĆ

Idu, djede! bit će umah ovdje...
Al ja neću gledat moć onamo!

MARKO (gorko)

Vidiš, sinko, da je i sljepoća,
Teška inače bijeda i nevolja,
Dobra kadšto, ja ju evo sada
Blagosivljam.

PRVI GRAĐANIN

(popev se na uglovnjak županijske kuće, nad-
visujući druge)

Eno Mate Gupca,
Ide, borme, kano kralj na prijestol.

DRUGI GRAĐANIN

Pusto bilo takovo prijestolje
Štono tamo siromaha čeka.

(pokazujući onamo gdje se na trgu pred
crkvom iza prizora nalazi prijestol)

TREĆI GRAĐANIN

Pravo imaš!...

PRVI GRAĐANIN

(sveđ sa svoga mjesta)

Strašno li se žari
Gvozden-kruna kojom će ga vjenčat,
Ali Gubec kao da ne haje
Za sve muke štono će ga snaći.

MARKO

(građanom - glasno i odvažno)

Čista savjest svim se mukam smije!...

PRVI GRAĐANIN

(opet svojim drugovom)

Gle Pasanca, i on ti je kršan,
Baš od oka momak, jer se vidi
Da od smrti ni on sad ne preda.

DRUGI GRAĐANIN

Junaci su, bogme, obojica.

TREĆI GRAĐANIN

Ha, evo ih gdje dolaze sada!

PRIZOR DEVETNAESTI

Pod stražom dolazi u negvah GUBEC, a
pred njim nosi kliještmi krvnik razbijeljenu
krunu. Za Gupcem ide PASANEC također u
negvah. Zvonce zvoni i glazba svira kao u
pređašnjem prizoru.

MARKO

(potiho drhtavim glasom - Gregoriću)

Jesu l' već tu?

GREGORIĆ (muklo)

Tu su! (Sam sa sobom - očajno)
Vječni bože!

STANA

(trgnavši se iz dosadašnjega prividnog
mrtvila ugleda oca te vrisne naglas)

Oče!... Jao!...

(Hoće silom da se protura do Gupca, ali ju
Marko pridržava, na što ona sustane te se
iznemogla ovije djedu o vrat jecajući i krijući
suzno lice na grudima Markovim.)

GUBEC

(popostane nehotice s cijelom pratnjom na glas Stanin te pogledav na onu stranu, otkud je čuo glas - poluglasno i žalosno)

Glas djeteta moga,
Baš mi srce para, te sad moram
Da iskapim gorku čašu snova.

(Pogleda prema nebu i smireno sklopi ruke.)

Bože, neka bude volja tvoja!

(Ide s pratnjom svojom mirno dalje.)

GREGORIĆ

(u taj par skoči kao pomaman - strastveno)

Toga mirno gledati ne mogu,
Krvna magla na oči mi pada,
Ali što ću, goloruk sam evo.

(Opazi u Marka sljepačku batinu i poviče)

Daj mi, djede, tvoju glogovaču.

(Trgne Marku štap.)

Tu naroda ima i seljakâ
S bližnjeg evo, a i s našeg kraja,
Daj da riknem i u pomoć viknem,
Pa da složno na njih udarimo,
Ne bi l' bog i dobra sreća dala
Da spasimo još u horu Gupca!

(Marko, obližnji građani i seljaci mire Gregorića)

PRVI GRAĐANIN

Nesretniče, jesi l' sišô s uma,
Valjda si se nanosio glave
Te se njome ludo sada titraš?

DRUGI GRAĐANIN

Zar ne vidiš svuda jake straže
I plemićke vojske naokolo?

TREĆI GRAĐANIN

Nije l' dosta krvi naše teklo
Sve do sada, pa će i sad teći,
Zar još hoćeš krvcu da proljevaš
I ogriješiš bez potrebe dušu? (Prema Marku.)
Nije l', starče, tako?

MARKO (građaninu)

Baš vam hvala,
Vi imate pravo.

GREGORIĆ

(gorko i porugljivo)

Dašto, dašto!
A ja imam krivo - to je naša
Od starine jur sudbina kmetska.

(Vraća Marku batinu.)

Evo tebi tvoje glogovače!

PRVI GRAĐANIN

(svojim drugovom - pokazujući na Marka, Stanu i Gregorića)

Bog i duša, baš mi ih je žao!

(Nastaje opći mukli žamor)

DRUGI GRAĐANIN

MARKO

Bit će rod to Matijaša Gupca.

(iznemogne - slabačkim glasom)

TREĆI GRAĐANIN

Drž' me, sinko, noge mi malakšu,
A u staroj glavi mozak vrije...

Nema sumnje.

(Gregorić ga podupire)

PRVI GRAĐANIN

Zašto slijepac sada i gluh nisam,
Da mi samo toga čuti nije!

(opet sa svoga mjesta.)

GREGORIĆ

Gle, gle, što tam biva!
Sad Pasanec kleknu - krvnik pako
Zamahuje mačem!

(drhtavim glasom)

VIŠE GLASOVA (sprijeda)

I meni se vije ljuta zmija
Oko srca, mislim da će pući
Od te boli.

Bože!... Strašno!...

VIŠE GLASOVA

PRVI GRAĐANIN

(s više strana - glasno)

(tronutim glasom)

Minulo je!... Već Pasanca nema!

Strašno!... Nečuveno...
Grozno!... To su krvnici prokleti!...

(Javlja se silan žamor u svjetini.)

PRVI GRAĐANIN (ganuto)

Sad je red na Gupcu... Sad se jadan
Na prijestolje pope... Krvnik k njemu
Pristupljuje da ga krunom vjenča...
Gubec rukom maše... Čini mi se

Jur izdahnu, hvala bogu, jadan
Taj mučenik.

GUBEC (iza prizora)

**DRUGI GRAĐANIN
(tronuto)**

Još me čujte, kmeti nevoljnici,
Bog će dati te će bolje biti
Kada-tada... Strpite se donle!...

Pokojna mu duša!

TREĆI GRAĐANIN

(duboko uzdiše - glasno)

I u zemlji našoj vječna pamet!...

PRVI GRAĐANIN

(žalosno)

Sada kmetom sva propade nada,
Jer se njima - pošto taj poginu -

Kralj Matijaš više rodit neće,
Da im bude što je ovaj bio!...

MARKO

(oporaviv se, te kao nadahnut proročanskim
duhom - glasno i svečano)

Vjerujte mi: vjekovi će proći,
Al će opet kralj Matijaš doći!

1859.

RJEČNIK

akoprem - premda

Alapić, Gašpar (?-1584) - hrvatski plemić, gospodar Vukovine i Zapruđa; god. 1573. postao je suban s Draškovićem; jedini preživio pad Sigeta 1566; sudjelovao u gušenju Seljačke bune 1573.

alem (tur.) - dragulj, dijamant

Auersperg, Herbart VIII (1528-1575) - zapovjednik Vojne krajine 1569-75; ranije kao zapovjednik u Senju 1557. g. s 340 uskoka spriječio prodor 4200 Turaka; istakao se u brojnim bitkama s Turcima; poginuo kod Budačkog, nakon čega je Ferhad-paša od otkupnine za njegovu glavu i za život njegovog sina Wolfa Engelberta sagradio džamiju Ferhadiju u Banjoj Luci

bagljíc - svežanjčić

brdo - češalj na tkalačkom stanu

Cesargrad - tvrđava na lijevoj obali Sotle kraj Klanjca; nekoć vlasništvo grofova Celjskih, danas ruševina

demeskinja (tur.) - vrsta orijentalne čelične sablje, kakva se prvotno izrađivala u Sirijskom gradu Damasku

Drašković, Juraj (Đuro) (1525-1587) - zagrebački biskup, hrvatski ban od 1566.

duvna (lat.) - redovnica, opatica; **duvna svete Klare** - klarisa, pripadnica ženskog ogranka franjevačkog reda, jednog od najstrožih, nazvanog po sv. Klari Scifi

Asiškoj (13. st.)

Dverce - južna gradska mala vrata (vratašca) u starom Zagrebu

dvorski - upravitelj dvora

džilitati se (tur.) - bacati koplje, džilit

Frankopan, Franjo Slunjski (1536-1572) - hrvatski velikaš i ban

genij (lat.) - duh

Gregorijanec, Stjepan (?-1592) - hrvatski velikaš i podban, gospodar Medvedgrada, srednjovjekovnog utvrđenja u podnožju Zagrebačke gore (lik u romanu "Zlatarevo zlato" Augusta Šenoa)

gursuz (tur.) - nesretnik; vragolan, obješenjak; bezobraznik; nitkov, lopov

Hallek, Vid - general slavonske vojne krajine, stolovao u Varaždinu

Heningova, Marta - Henningovi su hrvatska plemićka obitelj, neko vrijeme vlasnici Susedgrada i Stubice, oko kojih su se sukobljavali s Tahijem; Marta je kći Uršule Hening koja se sporila s Tahijem, i žena Stjepka Gregorijanca, s kojim je u to vrijeme boravila u dvorcu Brežice
hora - sat; vrijeme, pravi čas; **u horu** - na vrijeme

jednokupno - svi zajedno, svi odjednom
jedovan - otrovan
jur, jurve - već

kalauz (tur.) - vodič

Keglević Bužimski - stara hrvatska velikaška obitelj; jajački ban Petar Keglević (oko 1476-1554) napustio je Bosnu 1521. i nakon toga kupio grad Kostel kod Pregrade i krapinsko vlastelinstvo, 1537-1542. bio je hrvatski ban; Matej (ovdje Matija) i Šimun (Simo) Keglević su dva njegova sina; Matej je umro oko 1584. godine

Kerečen (Kerečenj ili Kerečenji) - hrvatska velikaška obitelj mađarskog porijekla; vladali u Zelingradu kod Sv. Ivana Zeline; sukobili se s Tahijem oko Susedgrada, kojega su čak nakratko, godine 1565, za Tahijeve odsutnosti, bili i zauzeli i opljačkali

Kerestinec - tvrđava istočno Svete Nedelje, blizu Samobora; mjesto poraza seljačke vojske 6. veljače 1573, prije konačnog sloma bune kod Stubice 9. veljače 1573.

kleča - komad drva, čep (koji se stavi nekome na usta da ne može govoriti)

knjiga - pismo

komorski upravitelj - dvorski upravitelj, kraljevski blagajnik, upravitelj kraljevom imovinom

Konjski - plemićka obitelj iz Konjšćine u Hrvatskom zagorju

korlat (mađ.) - ograda; lanac (za pse i sl.)

Kosci - naš narod tako naziva tri zvijezde koje čine pojas u zviježđu Orion

Kostajnovica - Kostanjevica na Krki, grad u Sloveniji

kraljevska komora - kraljevska palača, dvor; kraljevska blagajna

Kranjska - pokrajina u Sloveniji

kreljut - krilo

lubarda (tal.) - lumbarda, vrsta starinskog topa

lje - baš, upravo

Maksimilijan II (1527-1576) - hrvatsko-ugarski kralj, sklon protestantima; propustio da pomogne Nikoli Zrinjskome, opsjednutom u Sigetu 1566.

mâma - omama, omamljenost

melja - ono što se melje

Mikulčići susjedski - selo pod Sljemenom, danas dio Zagreba

muče - šutke

negve (mađ.) - okovi, lanci

neruka - nešto što ne ide od ruke, nesreća

nuzljub - suparnik u ljubavi

obrov - opkop, jarak

Okić - srednjovjekovni grad na Samoborskoj gori, sagrađen potkraj 12. stoljeća

optujsko polje - polje oko slovenskog grada Ptuja

Oštrc - selo u Hrvatskom zagorju

parta (mađ.) - nakit na glavi djevojke, znak djevojaštva

pašnik - pašnjak

posad - od sada

posjev - ono što se posije

prost - slobodan

rožničari - trubači u rogove

Sekel (Sekelj, Szekely) - hrvatska velikaška obitelj; u posjedu imali Ormož u Sloveniji, Krapinu i druga vlastelinstva; obitelj izumire krajem 16. stoljeća

smeća - smutnja, nepravilnost, nemir

spahija (tur.) - zemljoposjednik, feudalac, vlastelin

Stubica - feudalni grad, u 16. stoljeću u

vlasništvu zloglasnoga Franje Tahija, mjesto okršaja plemićke i seljačke vojske 9. veljače 1573.

surina - seljačka haljina sive (sure) boje

Susjedgrad, Susjed - dvor nedaleko Zagreba, sagrađen u 13. st.; u 16. st.

vlasništvo zloglasnoga Franje Tahija

sušina - nešto suho; suhoća

svjet - savjet

špan (mađ.) - nadstojnik nad kmetovima u feudalno doba

Štajerska - pokrajina u današnjoj sjevernoj Sloveniji i južnoj Austriji

Tahi, Franjo (1516-1573) - ozloglašeni feudalni silnik, gospodar Susjedgrada i Stubice

tavnica - tamnica

tolkrat - toliko puta

vaj - jad, nesreća

verige - lanci, okovi

vražda - mržnja, neprijateljstvo; osveta

Zabočki (Zaboky de Zabok)- hrvatska velikaška obitelj, u posjedu imali grad Zabok

zavrat - povratak; u **zavratu, zavratom** - na povratku

Zrinovići - Zrinjski

Zrinjski, Đuro (Juraj) - hrvatski ban 1622-1626, ratovao u tridesetogodišnjem ratu, otrovan rotkvom u Požunu; otac Petra (1621-1671, pogubljen s Krstom Frankopanom u Bečkom Novom Mjestu) i Nikole Zrinskog (1620-1664, idejni začetnik urote, poginuo u lovu)